

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Homiliæ Qvadragesimales Reverendissimi D.ni P. F. Hieronymi Baptistæ De Lanvza Venerabilis memoriæ Episcopi Barbastrensis & Albarrazini, Ord. FF. Prædicatorum

Ex Hispanico idiomate in latinum perfectè fideliterq[ue] iuxta posteriorem
omnium, nouamq[ue] editionem translatae, & ab innumeris cùm S.
Scripturæ, tùm SS. Patrum typographicis erroribus emendatæ ... cum
triplici Indice ...

Lanuza, Jerónimo Bautista de

Antverpiæ, 1649

Censvræ Qvas Operi Svo Avctor Præfigit.
NACH FÜNFTER S. FEHLT SEITE!

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53012](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53012)

CENSURÆ QVAS OPERI SVO AUCTOR PRÆFIGIT.

S. I. *Communes licet sint contra scriptores Censura, sunt & eorum contra Censores inuectiua: Porro ab illis huius operis Auctor abstinet, imo potius viam aperit, illas ipse proponens.*

NEVITABILE, dixit D. Hieronym. alterutrum esse D. Hier. Ep. 2 ad Nepotian. ad finem, de duobus, aut non scribere, aut scopum esse sagittarum censorum maledicentium: *Aut nihil scribendum fuit aut scribentes nosse, cunctorum adversum nos maledicorum esse tela detorquenda.* Quâ ratione motus S. Doctor fert aliquando patienter operâ suâ censuris perstringi: dicendo: te iam nosse, id quod in morem versum est, non excusari (a) nec suam sortem fore meliorem, quam D. Clementis Alexandrini, D. Hyppoliti Martyris, Tertulliani, Africani, Eusebii Cæsariensis: qui omnes linguas non potuerunt evadere maledicorum: *Certe si tanti, & tam eruditi viri facti sunt, quid mihi facturi erant?* Porro satis frequenter hoc ægerrimo fert animo, graviter de talibus censoribus conquestus contra similes scribens inuectivas, & inter alias duas, assignat rationes: prima est valde familiaris: dicit enim hoc aliquando ex invidia & liuore procedere: quod alteri displiceat nominis æstimatione, quam hic honesto suo consequitur labore, quâ ipse se priuatum ingemiscit, vel ob nimiam otiositatem suam, vel quia tantum efficere non valet, & illam conaretur impedire: quocirca tales hoc nomine compellat: *Obtretores inuidos.* Alias, & sapius ex amore proprio nascitur, & propria æstimatione: credit etenim, qui opus aliquod severiori perstringit censura, quod in hoc suam in legendis voluendisque libris probet iactetque diligentiam, ingenij sui præminentiam, ac scientiæ prærogatiuam, corrigendo, & notando scripta auctoris. Vnde fit, eodem teste, ut aliqui priusquam librum aut legerint, aut viderint, illum seueri censores reiciant, intendendo ut diligentes in legendo, & in discurrendo sapientes habeantur: *Ignorantes quid audiant, & quid loquantur, de eo audent iudicare, quod nesciunt, & ante despiciunt quam probent (antequam probant, aut librum perlegant, illum aspernantur) eruditiorum que se existimant, & disertos, & in eo se scire aliquid arbitrantur, si de cunctis scriptoribus detrahant.*

stidiosis lectoribus displicent, quid mihi facturi erant? Porro satis frequenter hoc ægerrimo fert animo, graviter de talibus censoribus conquestus contra similes scribens inuectivas, & inter alias duas, assignat rationes: prima est valde familiaris: dicit enim hoc aliquando ex invidia & liuore procedere: quod alteri displiceat nominis æstimatione, quam hic honesto suo consequitur labore, quâ ipse se priuatum ingemiscit, vel ob nimiam otiositatem suam, vel quia tantum efficere non valet, & illam conaretur impedire: quocirca tales hoc nomine compellat: *Obtretores inuidos.* Alias, & sapius ex amore proprio nascitur, & propria æstimatione: credit etenim, qui opus aliquod severiori perstringit censura, quod in hoc suam in legendis voluendisque libris probet iactetque diligentiam, ingenij sui præminentiam, ac scientiæ prærogatiuam, corrigendo, & notando scripta auctoris. Vnde fit, eodem teste, ut aliqui priusquam librum aut legerint, aut viderint, illum seueri censores reiciant, intendendo ut diligentes in legendo, & in discurrendo sapientes habeantur: *Ignorantes quid audiant, & quid loquantur, de eo audent iudicare, quod nesciunt, & ante despiciunt quam probent (antequam probant, aut librum perlegant, illum aspernantur) eruditiorum que se existimant, & disertos, & in eo se scire aliquid arbitrantur, si de cunctis scriptoribus detrahant.*

Secunda ratio affectus sui exulcerati hæc est: ut enim illius Sanctissimi Doctoris post med.

ris opera erant ipsis stellis clariora; securus, quantum poterat de doctrina sua sana ac vera, videntique quanti referebat ut illa Catholici sine vlla erroris suspitione reciperent, quibus se constantes in fide Catholica conseruarent, quam variis multisque modis conarentur hæretici peruertere; tulit impatienter, quod illa calumniarentur, ij præferrim qui se iactabant Catholicos: hoc autem ipse arbitrabatur, quod censurare sua opera, in quibus doctrinam docebat Catholicam, nihil aliud esset, quam eisdem se aduersarium opponere, doctrinæ. Hac ex causa acriter contra censores suos inuehitur, illos arguens stultos, garrulos, cæcos, ignorantes, serpentes, sibilatores, crudeles Hydras, Scyllas proditorias, Chalybdes, canes rabiosos, Canesque Scyllæos, aliisque illis impingens nomina. Quendam, qui vituperare volebat nescio quæ eius scripta super Danielelem, vocat scorpionem plenum veneno mortifero, prælagiens quod in illa putredine sua discederet infelicitate: *Audio scorpionum mutum animal, & venenatum, super sponsione quondam commentarioli mei in Danielelem prophetam, nescio quid musitare, imo ferire conari, in suo pure moriturum.*

D. H. E.
lib 10 in
Isaiam.

Totus sal factus vrit ac perstringit Monachum quendam; cum enim produxisset in lucem libros illos omni sapientia diuina pariter & humana conspicuos contra errores Ioviniani: cœpit ille hæc eius opera vellicare, de illis, eorumque auctore cum contemptu, & honoris læsione non parua differere: cuius rei illum familiaris quidam amicus Domnio præmonuit, Aggreditur S. Doctor Monachum censorem, & in forum lucemque producit omnem eius vitam peruersam, liberas conuersationes, supina-

D. H. E.
Ep 51 ad
Domnio-
rum, To. 1.

namque ignorantiam. Illum indigitat *Monachum de trinitate, de compositis, rumigerulū, vafnum, habentē trabem in oculo.* De eo refert quod numquam scholas intrauerit, nec primis libris Aristotelis Dialecticam gustauerit sed nec sciret an quidam essent libri Ciceronis, nec vnquam sub Magistro sedisset discipulus: *Homo absque præceptore.* Ex quo insolentem ipsius arguit superbiam, & arrogantem carpit audaciam. Huius quæso, inquit, insolentiam aduerte, qui cum talis sit, seipsum præferre vult in eloquentia Ciceroni, in argumentis Aristoteli, in prudentia Platoni, in eruditione Aristarcho, in multitudine Librorum Origeni, in S. Scripturæ scientia Didymo. Proh miserum me ait, frustra namque studii diligens incubui qui Logicæ studii laboravi, in vertendis commentariis Alexandri (est hic Aphrodisæus qui multos conscripsit libros interpretatus Aristotelem) in frequentandis classibus, tam humanarum litterarum quam S. Scripturæ. Magistros habui illos quibus mundus non habuit celeberrimos D. Gregor. Nazianzen. & Didymum: animo pertinaci & infatigabili laboravi in notitia linguæ Hebræicæ, ab incunte ætate perpetuus institi legis, Prophetarum, Euangeliorum & Apostolorum meditationi; si modo censor accurrat operum meorum quidam rationis inops bardus, blatero, ignorans, qui cum talis sit, inter homines tantum loquitur indoctos de plebe vulgares, & in muliercularū colluuiis: *Per imperitorum circulos, muliercularumque synopsta.* Deinde quid de eius vita commemorem, quam totam traduxit in visitandis iunioribus mulieribus, & viduis adolescentioribus &c. Illo graui prosequitur accentu vitæ illius factus historiographus, ita ut nullum in eo sanum os relinquat, nec in vita, nec in moribus nec in iudicio, nec in studiis, nec in scientia: omnia dilacerat.

Ex hac occasione argumentū assumit plane diuinū, Iquo probat, nihil esse facilius, atque in mundo cuilibet hominum generi magis familiare, quam omnes promiscuè censuræ

Censurare libros, qui ad lucem prodeunt, nec sit qui non illis nūc hac nunc illac i&ū impingat, & ordinarie rigidiores (inquit) censores, sunt illi qui minus, nihilque intelligunt: *Non est grande, mi Domine, garrere per angulos, & medicorum tabernas ac de mundo* D. Hieron. *ferre sententiam: hic bene dixit ille male: iste scripturas nouit, ille delirat: iste loquax, ille infan-* rissimus est. Hoc temporibus accidit D. Hieronymi, & præteritis sæculis maxime erat familiare. Certum autem est, quod ad meliora mundus non sit conuersus, in quo quantò magis amor proprius accreuit, tantò magis exarsit inuidia, & propria æstimationis appetitus: iam enim illis nos temporibus viuimus periculosis, quæ discipulo suo D. Timotheo prædixit Apostolus Paulus, in quibus amor proprius eo ascenderet, quo altius non posset; essent homines seipfos amantes, suorum ipsorum Narcissi: vnde procederet, vt tantò aliorum opera liuore persequerentur, quam:ò suo amore prosequerentur, studentes ea prociudere ac vellicare, vt sua laudarent, & exaltarent: *Hoc autem scito quod in nouissimis diebus instabunt tempora periculosa: erunt enim homines seipfos amantes: &c. Criminatores.* Quid est. Criminatores? Maledici, Respondet 1. Diu. Chrysostomus: *Qui quoniam sibi ipsi nihil boni consilij sunt, velut solatiij cuiusdam vice* D. Hieron. *aliorum opinionem violare nituntur.* Criminatores (inquit D. Thom.) idem est ac publici detractores, qui notadò vnum aut alterum, seipfos cogitant honorare. Hinc habemus quod mundus nullo tempore tot pertulerit operum, quæ in lucem eduntur, criminatores, quam hoc, in quo ita progressus est, vt etiam antequam liber vel prodeat vel in luce appareat, iam illum nigro calculo damnarint; impiæ crudelitatis Pharaonis imitatores quem eloquentissimè reprehendit D. Augustin. qui Hebræorum masculos nondum natos, nondum luce fruentes, iam pridem morte damnarat. *fluuiio demergendos.*

Risum mihi prouocauit quod refert Auctor modernus sibi contigisse eum libro quodam à se composito, quem dum meditatur in lucem edere, & ad officinam accedit librariam cum typographo conuenturus, quosdam audiuit illic adstantes de suo libro differentes: qui nec illum vt auctorem libri cognoscerent; & nominante quodam illum, prodiit alius dicens, quod liber ille millenis scateret erroribus, in stylo, idiomate, discursibus, conceptibus & in conclusionibus pessimus esset. Interrogat eum Auctor, vbi illum vidisset, se non credere quod iam prælo datus esset. Respondit ille, vt rem certam & iudubiam, quod à pluribus diebus illum alibi conspexisset. Et hoc certum est, quod multi Indecorum iudicent, quod liber nominetur; & de illis credatur, quod illum minimè viderint, numquam licet in mundo comparuerit; & ita viderint, vt illum censurare potuerint. Certe Domini mei, ait Auctor ad ceteros conuersus, nescio quâ ratione hic affirmare possit, id quod dicit, idque tanta feruitate pertinax: ego namque auctorem me huius libri profiteor, & tam longè abest, quod eum vidisse potuerit impressum, vt modo tantum veniam cum typographo de impressione conuenturus. Demus hypothèsim: certissimè mihi persuasum, quod opus hoc tot errorum suorum censores sit habiturus, quot videbit lectores: & cum illos ego ipse cognoscam, nedum contra illos inuectiuas non scribo; imo potius sedit animo, illis viam sternere, me ipsum statuendo antesignanum, quantenus tantò liberius eis liceat illud censurare.

Ea fuit opinio D. Ambrosio, quod nullus auctor congruus sit suorum scriptorum censor: sunt enim vt eorum filij (cognomen, quod etiam D. Clemens Alexandrinus illis princeps.

illis indidit, quia partus sicut ingenij eorum) quorum defectus numquam apprimè
 cognoscunt parentes, ob amorem quo illis afficiuntur: *Unumquemque fallunt sua scri-
 pta, & aurem praterunt, atque ut filij etiam deformes delectant, sic etiam scriptores indecori
 sermones palpant, suumque cuique pulchrum, ut est in proverbio. Idem est quod dixit Spiri-
 tus Sanctus. Letatur homo in sententia oris sui. Nullus filius tanto parentem demulcet
 gaudio, nec est qui illi tam formosus bonusque videatur, sicut sententia quam ali-
 quis profert quæ eius partus est intellectus. Ratione huius inquit idem quod bene-
 ficium censet opusque amicitia, quando quispiam eius scripta peruoluens errores
 illi significat, nam illos sibi amor, quo ea complectitur, occulit. Errores mei sunt
 adeo patuli ac manifesti, ut ego ipse illos agnoscam, & tam paruo scripta operaque
 mea amore cõplector, ut nedum me non offensuri sint qui illos mihi indicant, sed
 insuper ego illis applanabo viam, illos quos noui, manifestans. In hoc vestigia sequor
 D. Aug. qui ut probaret quod suis personæ non esset acceptor; & quod sibi non
 displiceret, quod ea illi significarent, quæ in scriptis suis censurâ digna esse videban-
 tur, ait, quod proposuerit seipsum aliis præponere scriptorum suorum censorem, illa
 notando, sicut reipsa fecit in libro Retractionum: *Omniū librorum, quacumque mi-
 hi rectissime displicent, colligam atque demonstrabo. Tunc videbunt omnes homines, quia non
 sum acceptor personæ meæ. Ego ipse, cum sum qui me in fronte statuum, & primus sum
 huius operis mei censor, cuius & volo detegere defectus, quatenus illi, qui eos solent
 notare, & habere ut talem dicta dicere, in illum non incidant, illos repetendo, qui
 per me prius fuerant intimati. Hac occasione pariter dicitur, id quod in hoc opere
 tractatur & intenditur.**

*S; 2. Primo, censuratur hic liber ut non necessarius: licet ex numero
 sit illorum, qui permitti debent: iuxta regulam
 S. Clementis Alexandrini.*

Cum omne vitæ meæ tempus studiis impenderim Scholasticis ac S. Scripturæ,
 quosdam aliquando motus habui scribendi, & in diuersis occasionibus eos-
 dem plures viri grauiores roborarunt, tam meæ religionis quam externi: at semper
 me ingenij mei deterruit: exiguitas, quam in me cognosco explicandis breuiter &
 dilucide conceptibus meis incapacem: quod que tot viderem tamque præclaros Au-
 ctiores, qui in omnibus materiis ita in scribendo præfulserunt, præsertim S. Scriptu-
 ræ & pulpiti, ut illam gaudeamus impletam Isaïæ prophetiam: *Repleta est terra scien-
 tia Domini, velut aquæ maris operientes. Quocirca, licet instantiâ qua me huius Prouin-
 ciæ Patres prefferunt, mihi præcipientes sapius in Capitulis Prouincialibus strio-
 ri vinculo, quod nostræ constitutiones vocant, Præceptum formale, ut in lucem
 quosdam tractatus edere Euangelicos, si quidem ut obedirem, inceperim primum
 producendo tomum, me tamen à scribendo cohibuit, illa mihi conueniens ratio,
 quæ D. Hieronym. detinebat, ne faceret id quod plures ab eo requirebant, ut in ma-
 teria de necessitate & efficacia diuinæ gratiæ contra Pelagium, calamum armaret;
 quia iam præteritis diebus de illa scripserat omnium flos ingeniorum: quo nomine
 D. Augustinum inscribit. Et iustum est (inquit) ut Pythagoræ symbolum attendam,
 quod*

*Vide Ri-
 badinera
 in vita
 Hierony-
 mi.
 Lib. 1. cõ
 tra Pelag.*

quod retulit Horatius: *In syluam ne ligna feras*; nec ad mare aquas, cui innixus acutum format Doctor S. discursum. Vel dicta (inquit) dicenda sunt, vel dicenda melius; Dicta dicendi, nulla subest ratio: est etenim facta facere. Tertius autem dicere ac elegantius, non iudico possibile, cum illa dixerit D. Augustin. excellenti ac clarissimi ingenij sui prudentia. Si hoc, quod D. Augustinus tunc temporis scripserat illa materia, detinuerit D. Hieronymum, cum talis esset ac tantus vir, ob dictam rationem; quanto iustius est, ut me cohibeam, cernens quod in ista materia, non vnus, sed milleni, antiqui & moderni, Sancti & non Sancti, Latina, & lingua vernacula, totoque modis scripserint, ut nec in substantia, nec in accidenti quid addi posse videatur. Et si tunc D. Hieronymus suo tempore declarans illud Spiritus Sancti. *In c. 1. Nihil dictum sub sole nouum*, expendat antiquum illud Poëtæ: *Nihil dictum, quin fuerit dictum prius*; quid modo nostro hoc tempore dicendum, cum deinceps plures scripti sint libri, quam prius erant litteræ? Nihilominus, dum anno supra Christum natum 1615. in ciuitate nobilissima Barcelona Quadragesimali prædicationi intendere, coegit me Serenissimus Princeps Philibertus ea sinceritate, quam in Epistola Dedicatoria propono, ut prelo committerem, quod in illa prædicaueram. Quare ipse mihi proposui eiusdem D. Hieronymi vestigiis insistere, qui cum à scribendo de certa materia destitisset, resumpsit denuo calamus, magis satisfacere cupiens precibus cuiusdam amici sui Auiti, quam ei quod sibi conuenire videbatur: *Vt plus non con-*

fiderarem, quid ille superet, quam quod me facere conueniret.

Ex prædictis hanc præmitto huius operis censuram, quod ego ipse fatear non necessarium esse propter illud rot, quot sunt, & adeo præclara opera; Verum his pariter adiungo & hoc debere admitti, perpendens illud quod viri pietate Sanctiores, & doctrina præclariore in Ecclesia persuadent scribendum esse & de rebus S. Scripturæ tractandum considerando, quod mare sit adeo profundum, & immensum, ut quantumlibet illud quis enauiget & persulcet, infinitum adhuc superfit enauigandum: est etenim Verbum Dei, quod per consequens in se omnem includit Dei sapientiam, quam nec supremi Seraphini queunt perferuntari: & quantumuis subtilissimum sit ingenium, quod peruolat, penetratque abyssos, tantum percurrere non poterit, ut progrediendo quantum potuerit, non adhuc infinitum superfit percurrendum. Hoc ita esse protestatur D. Augustin. expendens, quod sapientioribus, & qui in hoc ulterius progressi sunt & profecti illud contingat, quod ait Spiritus S. *Cum consummauerit homo tunc incipiet. Tam multa (inquit) tamque multiplicibus mysteriorum umbraculis opaca intelligenda proficientibus restant, tantæque verbis & rebus late sapientia altitudo, ut annosissimis, acutissimis, flagrantissimisq; cupiditate discendi hoc contingat, quod eadem scriptura habet. Cum consummauerit homo tunc incipiet.* De seipso fert testimonium idem S. Doctor, quod ad finem tam perpetui, vigilantis extentique studij, quod illis perferuntandis impendit, inuenit, nihil esse quod sciebat, respectu eius quod sibi sciendum videbat adhuc superesse: *In ipsis scripturis sacris multo plura nescio, quam scio.* De me, in hoc muscâ minor sum, ingenuè fateor, quod post annos quinquaginta à quibus incubui studiis, tractatis continuis vigiliis, ordinatis Sanctorum lectionibus, lecturis scholasticis & positiujs verè iudicem me esse velut virum, qui mare quaesturus post longas ac difficiles emensas vias ac peregrinationes, tandem ad oram eius accessit, cui, cum ne passum quidem in illo esset progressus,

solium

D. H. 1.
Ep. 9. ad
Saluia.
Tom. 1.

Ecclesi. 12. 6
D. A. V. G.
Ep. 3. ad
Velusia.
Tom. 2.

D. A. V. G.
Ep. 19. ad
Lanua.
c. 21. Ep. 2

solummodo superesset stupor quidam & vehemens admiratio, ex eo quod videatur quantum ei sit ambabus manibus enavigandum, in quo nullum videt terminum, nec in latitudine, nec in longitudine, nec in profunditate. Ita quoque superatis tot studiis in perscrutanda sapientia, me ipsum reperio ad oram eiusdem hærentem, & solo stupore vehementissimo percussus hæreo conspicatus quid in S. Theologia sacraque scriptura super sit intelligendum: videns quod eius intuitu nondum eo deuenirim, ut pedem in aqua huius pelagi intinxerim in finiti.

Quocirca licet verum sit, quod tanta dicta sint, ut quis merito dixerit, plura dicenda non superesse, eaque tanta verborum elegantia, ut nulla videatur methodus concinnius dicendi superesse, ut prudentissimum tamen censeo Iunioris Plinij consilium; quod si ex ratione sapientiam admiremur antiquorum, modernos tamen non esse despiciendos: non enim credere oportet, quod illorum fœtuitiam sint exhaustæ, & perfectæ vires vigorque ingeniorum, quæ capacitatem quandam habent infinitam, nec similiter quod fructibus, quos illi collegerunt, omnes illos decerpserint quos fœcunda parit sapientia: *Sum ex his qui miror antiquos, non tamen ut quidam ingenia nostrorum temporum despicio: neque enim quasi lassa & effata natura, nihil iam laudabile parit.* Si hoc Gentilis intellexerit nostram considerans in suis viribus naturam, & in rebus discursus vilioris quales, sunt naturales: quanto melius debet hoc fateri Catholicus, qui cognoscit, quanta sint superiora supernæ gratiæ lucisque mysteria, quodque infinitum sit atque interminum, omne illud quod sciri potest, & quantumlibet illud sit quod sapiens cognoscit, infinito tamen amplius esse id quod non cognoscitur? Huic rationi subnecto quod nos docet Spiritus S. dicens quædam S. Scripturæ secreta referuari futuris sæculis reuelanda: hoc etenim est, quod suo monstravit Euangelistæ D. Ioann. in Apocalypsi, in illa sigillorum multitudine, quæ paulatim & decursu temporis aperiebantur, & successus in Ecclesia varios vnum post alterum manifestabant.

Hoc considerans Diu. Abbas Rupertus .a. expendit, id quod prius aduertit Diu. Gregor. b. vtilem valde fuisse Isaac Patriarchæ diligentiam: licet enim pater eius Abraham cum alijs ea tempestate viuentibus multos in valle quadam aperisset puteos, ut salutare armentis gregibusque aquas prouideret in potum, ipse tamen pariter aliorum suæ familiæ operâ aggressus est alios aperire puteos, & re ipsa effodit, nouas multasque inueniens aquas in camporum gregumque non leue beneficium, licet illi multo labore, nec minori steterit contentione. Hoc interim concedamus, licet alij (inquit) scripserint, ac varios ediderint libros, qui velut putei quidam cælestes in S. Scripturæ valle effossi limpida diuinæ ac Catholicæ doctrinæ fluentia continent: nobis nihilominus adhuc locus superest in eadem valle alios aperendi, in gregis dominici non contemnendam vtilitatem: *Nobis quoque concedat* (inquit Rupertus) *post illos puteos, quos fecerunt Patres, & priores nostri, & alios facere, dummodo viam & nos aquam reperire possimus.* Hoc ego verbum assumo. Concedant nobis videtur enim mihi spectare doctrinam D. Clementis Alexandrini, quâ libros Stromatum exorditur quos incipit quæstionem obijciendo, num expediat permittere, ut libri scribantur, & si ita sit, cui hoc sit concedendum? *Verum: omnino quidem an est permittendum alijs quibus scribere?* Et ad primum respondet, indubium esse permittendum esse aliquibus ut scribant: quia si non (inquit) ad quid inuentæ sunt litteræ? in quem finem charta compacta?

Lib. 6. Ep.
ad Gani-
num.

a In Pro-
logo super
Apocaly-
psim.
b Lib. 16.
Moral. c. 9
Gen. 26.

RUPERT.

Lib. 1.
Strom. in
princ.

compaeta? vt quid classes? quã de causa studia? Secundo responder, non omnibus esse permittendum vt scribãt, sed illis tantum qui veras atque vtilis scriberent doctrinas, Reipublicæ ac instructioni mundi, proficuas, vt vitia deuitentur, & virtutes exerceantur; quæ præsentibus sint commodæ posterisque perutiles. Porro non eis scribendi detur licentia, qui turpes mentiuntur fabulas concupiscentiarum illecebras, peruersas inuectiuas componunt, & opera quæ vitia docent, & teneræ corrumpunt iuuentutis, ac innocents puellæ simplicitatem. Quocirca conueniens foret (inquit) scriptionem Theopompo Limeoque interdicere: *Qui fabulas & maledicta componunt, & Epicuro omnis lasciuæ antesignano: Qui est princeps & auctor impietatis; & Hipponacti, ac Archilocho, qui luxurias scripserunt abominandas. Illos autem, qui veritates tradunt, vt eis intellectum illuminent, & ad virtutem accendant; mouentque voluntatem, quis est qui deterreat, qui impediat, & à scribendo cohibeat? Ei autem qui veritatem prædicat prohibendum est posteris vtilitatem relinquere? Nullatenus, imo potius eis concedendum, ipsique rogandi, vt scribant. Cum talis esset Abbas Rupertus, dicere bene potuit: Nobis concedant &c. Hoc & ego ex parte possum dicere: Licentia conceditur omnibus, qui volunt, scribendi, & cum applausu recipiuntur eorum libri de materiis tractantes terrenis, de comediis, de fabulis, de fictionibus amoribus impudicis, de versibus, & inuentionibus, non obstantibus millenis libris antiquis ac modernis de eisdem obiectis, quibus mundus ad nauseam abundat. Nobis etiam concedant scribere de diuinis, vtilibus, & substantia redundantibus, in quibus superest semper quod dicatur, & perpetuo quod addilcatur. Vnde & idem cum D. Ruperto Abbate dico Nobis quoque concedant post illos puteos &c. Et concludit verbis Diui Hieronymi qui eandem adducens rationem, quam ille pridem dederat, D. Hier. quando nouam translationem S. Scripturæ moliebatur, cur post tot translationes, quas fecerant SS. librorum Septuaginta, Symmachus, Aquila, Theodocion, ille suam produceret, quæ videbatur esse superflua: *Quid igitur, damnamus veteres? Minime, sed post priorum studia in domo Domini quod possumus laboramus &c. Obsecro te lector, ne laborem meum reprehensionem existimes antiquorum. In tabernaculo Dei vnusquisque offert, quod potest, alij aurum & argentum, & lapides preciosos, Nobiscum bene agitur, si obtulerimus pelles, & caprarum pilos &c.**

D. CLX.
ALEX.

M. 17.
1707.

D. Hier.
Lib. 2.
Apol. contra Rufin.
fin. post med. To. 2.
In Prologo super Gen.

S. 3. Censuratur liber hic quoad doctrinam, quæ tuta est ac Catholica: quia fundatur in S. Scriptura iuxta Sanctorum declarationem.

VT in Censura progrediamur vterius, statuo velut principium id quod D. Gregor. operis sui adiecit prodigiosi quod composuit moralis scilicet expositionis in Iob: duo videlicet à Doctore, scriptore, & Evangelico requiri prædicatore: primum vt bona & sana in doctrina proloquatur: secundum vt ea in modo congruè disponat. Cocus est (inquit idem) vt autem suo muneri satisfaciat, cibos ministrare debet bonos & sanos in substantia, & in qualitate rite præparatos. Hoc igitur opus censurans, dico primo; quoad doctrinam, bonum esse: ea namque quæ legenda proponitur auctorque sequitur, sana est & Catholica, fidei S. Romanæ Ecclesiæ conformis: & in hoc fateor, quod oppositam non admittam censuram, sequens illud

Lib. 39.
mor. c. ult.
ad finem.
In c. 9. li. 1.
Reg. in illud Dixit Sa. muel co. quo.

lud

Iud quod agebat D. Antonius, ut refert in eius vita D. Athanasius: Quod quamvis vir humilitate & pietate præditus, tacitus patiensque perferre possit, quidquid contra illum dixerint maledici, falsa licet sint testimonis prolata in materia de virtutum defectibus; nullatenus tamen consentire debet, ut contra eum quid dicatur, in quo illum fugillent de defectu in doctrinâ S. Romanæ Ecclesiæ, & quod à fide eiusdem vel p̄c̄to aberret: hoc quippe perpeti, non signum est humilitatis, sed quod, ut par est, titulum viri Catholici, fidelisque non æstimet: quando namque in hoc erratur, iam de viro illo totaliter actum esse iudicamus. Hoc præmissis, dico & affirmo, quidquid in hoc opere continetur, esse conforme doctrinæ sanæ & veræ S. Romanæ Ecclesiæ Catholicæ. Hoc me securum reddit, quod sciam, omni huius ædificij fundamentum esse S. Scripturam à Spiritu S. dictatam, declaratam & expostitam; non iuxta capitis mei inventiones, aut ingenij cerebro confictas glossas sed conformiter traditionibus, & doctrinæ S. Ecclesiæ, Canonibus & decretis eiusdem, ac SS. Doctorum explicationi, quos nobis Magistros ducesque statuit, ut tuto incedamus. Qui mare ingreditur (inquit D. Abbas Rupertus) si tutam velit suam esse navigationem, ab omni submersionis in mari periculo, tractus suos securos, ad portum appellere optatissimum, stellas attendere debet in Astrologia cognitâ, certas, fixasque in cælo, in quas oculi sunt coniiciendi, velut in duces fideles, nec attendendæ sunt erraticæ stellæ, seu cometæ: sunt enim vapores incensi, & inordinate procedunt, per aëra vagando, nullo ordine, nullo motu directi. Per mare profundum ac immentum S. Scripturæ nauigandum est scriptori & prædicatori Ecclesiastico: Porro si viam exoptet tutam omnisque periculi submersionis expertem, & vada cupiat euitare arenosa, lumina oportet dirigat in stellas tutas fixasque in cælo (Sacros

Similitudo.

DAN. 12.3

Eccles. 12.

RUPERT.

Iudas. 13.

intelligo Doctores) illas, de quibus Angelus Danieli: *Qui ad iustitiam erudunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates: Sunt autem hi, stellæ cognitæ, & à cælesti S. L. celestis Astrologia approbatæ, stellæ firmamenti, quæ lucem ex Christo diuino Romano Catholicæ Ecclesiæ; securi in fide, eorumque intellectus adeo fixi in illa, velut clauis, teste Spiritu S. in altum defixi, & fixi in cælo gloriæ desiderij suis ac cogitationibus immobiles, ubi modo lucent ab omni motu securi. In stellis istas oportet oculos nostros defigamus. Audiamus Rupertum: Doctores sacri mente ac vigilantibus oculis retinendi sunt, qui tanquam Arcturi nunquam occidentes, lucida sidera stabili fide semper fixi steterunt, ac lucem fidei fundentes occasum nescierunt. Nullo modo stellas intueamur erraticas, non vagos cometas, eorum enim singuli suo discunt tractu, incerti, nullo directi motu regulari. Illi licet primario sint hæretici, quos Dns. Iudas Thadæus indigitat. *Sidera errantia, quibus procella tenebrarum seruata est in æternum: Secundario tamen sunt quidam sui cerebri doctores, quorum cursus, vel discursus sunt inordinati, sunt irregulares, nullo meliori nixi fundamento, quam cometæ de vaporibus terrenis formati, ipso suæ vanitatis aëre subleuati, quorum lux similis luci non est stellarum immobilium à sole receptæ, sed illos ardor suæ accendit concupiscentiæ, propriæque æstimationis, cuius igne deferuntur per aëra nullo solidi fundamento, & in aëre dissipantur ac evanescent. Hoc dato: Doctor Ecclesiasticus qui tutam prændit viam ingredi, tra&et, & exponat S. Scripturam, in frontispicio collocando doctrinas & explicationes Doctorum S. Ecclesiæ. Hoc ipsum decreuit Spiritus S. Ne**

S. Ne despicias narrationem Presbyterorum sapientium, & in proverbijs eorum conuersare. Verbum illud, Ne despicias, non tantum significat, Non despicias, sed etiam habes in summo pretio & æstimatione illud quod veteres dixere sapientes, siue in ordine ad historias S. Scripturæ sanctas (hoc est Narrationem) siue in ordine ad doctrinam (hoc est in Proverbijs) ab ipsis enim discis sapientiam, doctrinam intellectus. Ex illis addiscitur vera solida, sanaque sapientia, clarum argumentum, vanam eius esse doctrinam qui sacras præsumit explicare litteras, earumque doctrinam SS. Doctorem despiciens interpretationes: Non te pratercat narratio seniorum, ipsi enim didicerunt à patribus suis, quoniam ab ipsis discis intellectum. Continent hæc verba profundæ Theologiæ rationem: quam indicant D. Bernard. a. & D. Greg. b. Non est doctrina Catholica inuenta humana, sed ex diuina manat reuelatione, nec est S. Scriptura commentum hominum inentium cerebro compositum; sed antiquis à Spiritu S. dictata scriptoribus, qui eam litterarum monumentis tradiderunt. Hoc præsupposito; earum illi securiorem habebunt notitiam, qui illis fuerint viciniore, qui illam prius acceperunt, illi vero sunt veteres SS. Doctores: tradens etenim Deus suam doctrinam, pariter tradidit, & continuo tradit Ecclesiæ suæ eundem illi spiritum ad illam intelligendam communicans, quem ad scribendum infuderat, id testante D. Petro Apostolo: Hoc primum intelligentes, quod omnis prophetia scripturæ propria interpretatione non fit: Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu S. inspirati locuti sunt sancti Dei homines. Hinc collegit D. Gregor. c. quod probat & exponit Angelicus Doctor D. Tho. d. quod illi clariorem ac tutiorem doctrinæ Catholicæ & SS. litterarum notitiam habuerint, qui temporibus Saluatoris nostri fuerunt viciniore; qui fidei sanæ & Evangelicæ doctrinæ Auctor præfuit. Est igitur tutum fundamentum discursus circa doctrinam Catholicam & S. litteras, ille qui ex SS. Patribus & Doctoribus concinnatur, quorum cum societate nemo male tractat explicatque scripturas. Hoc Spiritus S. consilium dedit Doctori Catholico, quem pleno ore prædicat sapientem: dicendo: quod oportet perpetuus sit Sanctorum librorum studiosus inquisitor, in quibus veram inueniet sapientiam: Sapientiam omnium antiquorum exquiret sapiens. Illis etenim innixus, illis inhærens diuina incipiat tractare mysteria, doctrinamque S. Scripturæ In versibus parabolarum simul introibit. Annotetur illud ante positum prouerbijs: Simul introibit: quo nobis insinuat, quod insinuat, quod introire non debet prædicator S. litteras expositorus, nisi veteres secum adducat sapientes, id est, Doctores SS. Ecclesiæ, de quibus aliàs diximus.

De portentis illis sanctitatis & eruditionis D. Basilio, & D. Chrysostomo, quos Deus in eiusdem proposuit Magistros Ecclesiastica refert Historia: quod priusquam prodirent in publicum prædicaturi & scripturi, sese subtraxerint, & per noctes integras ac dies Sacræ Scripturæ studuerint, tredecim annorum spatio, non proprio ducti ingenio, sed duces habentes secum scripta Doctorum Catholicorum, quos ætas anterior venerabatur: Ex maiorum scriptis. Stupendum est videre D. Bernardum, quantumuis illi Deus hoc singulare contulisset beneficium, quod die quodam totam illi proposuerit S. Scripturam luce cœlesti declaratam: Vidit totam S. Scripturam coram se positam & expositam. (Quod fuisse credo simile donum, quo Deus Apostolos suos dignatus est, quando rediuitus à mortuis illis apparens, super eosdem insillando, lucem infudit diuinam, quâ totam distinctè scripturam intelligerent: Dedit illis sensum

*** 2

45

D. B. R. *sensum ut intelligerent scripturas.*) Nihilominus quodam tempore celebrem illum Doctorem Hugonem à S. Victore reprehensus de certa quadam S. Scripturæ declaratione, quam ille proferebat: respondit: quod securus esset in doctrina & intellectu illius loci: eo quod (inquit) illo sensu illum interpretati sunt D. Ambrosius & D. Augustinus. quando vero duabus illis columnis innitor, me reor à casu tuillimum: *Ab his duabus columnis Ambrosio & Augustino, mihi credite, difficile auellor.*

S. 4. *Declarat Auctor, qualiter se fundet in S. Scriptura, cuius variæ translationes aliquando comparantur ingenio Iuaneli.*

Hoc prælibato, tuta mihi est nauigatio quantum ad doctrinam: primo namque principale meum fundamentum est S. Scriptura, quod ut tale colloco & præmitto ad ea quæ dico, sequor, prosequor, & discuro, illa semper utens, non tantum in eo quod dico per modum doctrinæ, sed in illo etiam, quod enarro per modum historiarum. Quorumdam fuit opinio (teste D. Gregorio) sacras historias similes iis esse quas ediderunt Plutarchus, & Herodotus, alijque historiographi qui vitæ seriem scripserunt Philosophorum, factaque Imperatorum, & Monarcharum, Cæsaris, Pompej, Germanici &c. Etenim qui illas tradiderunt hoc vnum intenderunt, intimare posteris illorum virorum noticiam, eorumque operum ac facinorum cognitionem: attamen à scopo longius aberrarunt: Scriptor namque primarius historiarum S. Scripturæ cognoscitur Spiritus S. & extra dubium est, quod nec apicem scripserit, qui gratis apponeretur, aut esset otiosus, & qui non vergeret in nostram eruditionem animæque emolumentum: quapropter securè & intrepidè dicere potuit Apostolus: *Quæcumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt:* & alio loco postquam diuinæ scripturæ quasdam retulisset historias sic addit: *Hæc autem scripta sunt ad correctionem nostram.* Hoc autem in illo singulariter perpendo, quod omnibus manibus prospiciat Spiritus S. id quod nostræ conuenit eruditioni: nam doctrinæ coniungit Theoriam virtutum & vitiorum, quæ ratione sectemur illas, hæc autem fugiamus: quæ ratione agendum sit cum Deo, cum proximo nostro, & cum nobis ipsis; quæ ratione constantes oporteat esse in fide, in spe securos, in charitate flammeos, in bono fortes, tardos in malo, pauperibus misericordes, superioribus obedientes, & cum æqualibus morigeros &c. Pro huius confirmatione trutinat D. Augustinus. circumstantias illas singulares quibus S. pagina describit Historiam Noë: Quo fine præcipit illi Deus res adeo singulares, adeo paruas? *Cur tam minuta præcepta sunt ei?* Tot mensurationes, tot secessus? *Ut quid adeo minutum, totque firmatus circumstantiis D. Petri lapsus enarratur?* Historia Dauidis? *Aduertit enim D. Chrysostomus, quod illam referens, casus eius indicet rationem.* Ut hinc proficiamus & historiis quas exarat, omnium eorum nobis praxim proponit, in his viuam fidem, in aliis certam spem, in illis ad Deum pietatem, in istis cum proximo misericordiam, in quibusdam quæ ratione Deus subueniat sibi seruientibus, in his quam seuerè castiget peccatores, in illis quomodo perierint, in alijs quæ ratione saluati fuerint &c.

In historiis quas profert & exarat, eo modo procedit, ut in illis nobis ostendat in opere, quod alio loco verbis nobis insinuat, quid nobis sit agendum, sequendum, operan-

In Prolog.
super lib.
2. Reg.

Rom. 15.
4.
1. Cor. 10.
11.

1. Avc.
Lib. 1. de
Ciu. Dei
c. 27.

Operandum, credendum, sperandum, petendum, fugiendum, amandum, contem-
 dum. Et ita notat D. Augustin. satis amplè non prætereundas esse S. Scripturæ hi-
 storias, vel nudam legeremus narrationem, sed atredendas esse velut cœlestia que-
 dam exempla, in quibus innotescit, quâ ratione Sancti Deo seruiert, virtutum a-
 ctus exercuerint; quâ ratione facinorosi Deum offendendo eiusque iram provo-
 cando perierint: & in ipsa narratione (testatur D. Chrysostom.) quorundam lapsus
 ac ruinæ designat rationem, vt illam nos intelligentes nobis sedulo caueamus: quo-
 rumdam autem media, quibus salutem suam adepti sunt, & constantes sese in virtu-
 te conseruarint. Quocirca præ cæteris historias mihi assumo diuinas quas frequen-
 ter & fusè introduco, sicut Magister Matheseos, qui ad doctrinam quam verbis
 proponit declarans figuras, circulos, semicirculos, triangulos, quadrangulos &c:
 confectim tabulam producit, in qua monstrat ad oculum, quod prius auribus inti-
 marat, quo fit vt auditorum hebetissimus subtilissima quæque in his materiis clarè
 dignoscatur. Passim obuia est D. Gregorij doctrina, fortius exempla mouere, quam
 verba: ad confirmationem ordinariè illis S. Doctor vitur, & in suis frequentius ad-
 ducit concionibus, & his congruenter ad sui lenimen, vt ipse testatur & nostram in-
 structionem quatuor illos dialogorum libros composuit: multa commemorans sin-
 gularia, quæ sua tempestate vera contigerunt.

Experientiâ didici, quod ex centum qui ad concionem confluunt, nonaginta no-
 uem seu quia excitatum non habent ad doctrinâ ingenium, seu quia tantum theori-
 cè proposita pauca percipiunt seu propter paruam attentionem, & ordinariam di-
 stractionem, quâ homines spiritualibus intendunt; quam primum illa audire desi-
 nunt, omnium obliuiscuntur vt non sit vel vnus qui vnicam rationem aut discursum
 subtilem referat, ex aliquo Sancto propositum, vel vnam loci S. Scripturæ interpreta-
 tionem: multoties enim perpendi, quod quotidie contingit, quod prædicator suæ
 incumbens concioni, laborat, anxiusur & curis torquetur variis, vt locus quem addu-
 cit, sit in proprio sensu, vnus alteri cohæreat, & spectetur allusio vnus verbi ad aliud,
 huius sententiæ cum aliâ, vim exponat vnus translationis, quâ declaratur aliâ: & de
 mille auditoribus vix vnus est, qui his intendat, hæc percipiat, illius recordetur: Et
 sat sæpe vidi homines rusticos (a) quibus idem est citare Socratem vel Platonem, ac
 D. Petrum, & Senecam ac D. Paulum, & sententiam Salomonis, ac Plutarchi; ita
 vt illud, cui diligentius insudauit prædicator, sit quod minus vulgare aduertit audi-
 torum, imo etiam aliquando illi qui in auditorio cæcis videntur illustriores. Por-
 ro stupidiore excitantur dum aliquod exemplum siue historia referatur, eamque
 capiunt sibi propositam, & illius pluribus diebus recordantur: illam domi suæ ope-
 rarius seu officialis enarrat, de eaque differit oblati occasionibus. Firmiter mihi per-
 suadeo hoc diabolicum fuisse stratagema, quibusdam persuadere, quod parui sit stu-
 dij signum in prædicatore exemplis vti & historiis è vitis gestisque Sanctorum; quia
 liquidò constat, teste D. Gregorio quod eorum plures, Deus non effecerit nec publi-
 carit, eorum causâ, quibus contigerunt, sed vt id, quod in ipsis fiebat, ad instructio-
 nem proficeret illorum qui illas aut intelligerent, aut oculis ipsi conspicerent: Si ve-
 ro hac de causa exempla, & historiæ, quæ de gestis Sanctorum in pulpito produ-
 cuntur, magnam habent vtilitatem, longè sanè sine vlla comparatione habent maio-
 rem exempla quæ sacris litteris & spiritus S. inseruit: diuinâ namque sapientia (prout
 expen-

Lib. 1. de
 Doctrina
 Christiana,
 c. 12. v. 1.
 que ad 20
 Ho. 10. 14
 15. 18. &
 21. in
 Gen.

Ho. 39. in
 Euang.
 In princ.
 li. Dialog.

(a) De
 prieta.

Ho. 12. in
 Euang.

Loca sup. cit. expendit D. Chrysostom.) ea illo modo dictavit, ut in minimis etiam apicibus su-
D. H. r. preta comprehenderit mysteria, atque si D. Gregorio credimus; ad ea referens, sub
Iu c. 9. illis magnam aliquod includit Sacramentum. Ea ratione motus, censuit D. Hiero-
Zach. nyum. quod vix vlla sic corda penetrant audientium, ut S. paginae bene propositum
Lib. 2. Ep. expensumque exemplum: *Nihil ita percipit ut exemplum de Scripturis S. relatu oris im-*
Andr. u. *missam.* Ex illis confirmat D. Gregor. quam prudenter saepius & appositè adferri
c. 101. Ep. possit è S. litteris historia: quia licet vna eademque sit, illam tamen tali modo de-
62. ad scribit Spiritus Sanctus. ut per eam varia, multa, & praecleara denotet mysteria: quorum
Domitia- quaedam huic materiae aliae alteri conueniunt, & in his occasionibus haec expendi-
num Me- tor circumstantia, & in illis alia: & modo huius verbi vis appenditur, modo alterius,
ropolita- & eiusdem causae gratia saepius vnus idemque locus introducit, quia eadem littera
num, & plura comprehendit Sacramenta, & in vna parte ad haec, & in altera ad alia confir-
lib. 16. manda proponitur; ita ut vna sit eademque scriptura quae semper ad aliquid parti-
mor. c. 10. cularetrahitur, quod hoc loco, & non alio ponderatur. Licet autem S. Scriptura cui
 innitur, sit secundum editionem vulgatam, quae ea est, quam S. Ecclesia ut securam
 tutamque declarat, saepius nihilominus variis vtor translationibus: notum etenim

a *Libi. 97.*
 in *Gen.*
 b *In psal.*
 105.

In *princi-*
 pio *lib.*
Ecclesia.
fici.

est omnibus quod docent D. Hieronymus. a. & D. Augustinus. b. & nos experimur quae
 libros legimus ex latino idiomate in vulgare translatos, quod raro haec translatio il-
 lius ex integro declarat energiam. Notanter autem hoc indicat Spiritus S. de lingua
 Hebraica, cum sit etenim caeteris concisior, tanta sunt singula eius verba magis signi-
 ficatiua, sic vt illa perfecta & essentialiter vna nequeat vox exprimeret Latina vel
 Graeca. Quocirca Sanctus Iesus filius Sirach librum Ecclesiastici ex Hebraeo in Gre-
 cum transferens, hoc in prologo prudenter annotavit: *Hortor itaque veniro eos cum be-*
neuolentia, & attentiori studio lectionem facere, & veniam habere in illis in quibus videmur se-
quentes imaginem sapientiae deficere, in Verborum compositione: nam deficiunt Verba Hebraica,
quando fuerint translata in alteram linguam. Hinc habemus, quod vna eademque senten-
 tia, imo vnum idemque verbum ex originali Hebraeo multis modis transferatur,
 vno explicante, quod non expressit alter: vnde vna valet translatio, ut melius alteram
 intelligamus, & hoc saepe numero magno consilio nec minori vtilitate.

Verum est, quod in hoc singulariter experior frequenter accidere, quod acutè à
 viro prudentia clarissimo intellexi, quod illi, qui totaliter student in variis addu-
 cendis translationibus Chaldaea, Syriaca, Graeca, Theodotionis &c. comparandi ef-
 sent ingeniosae inuentioni, cuius auctor fuit, Iuanclus; ut aquam de fluuio Tago ad
 Toletanum adduceret castrum: nihil hic aliud videas quam cochlearia: ex hoc de-
 fluit aqua in illud, & ex illo in aliud, & tandem si aquam inspicias, est instar fili te-
 nuissimi. Simile de illis (inquit) ferte iudicium, qui continuo deplet ex Hebraeo in
 Chaldaeum, ex hoc in Syriacum, ex illo in Graecum, ex Graeco in Septuaginta, in A-
 quilam, in Theodotionem &c. Nihil aliud agunt quam exhaurire de vno in alium,
 & tandem vix vllus enascitur conceptus, vix vlla doctrina, quatenus intellectus, prae-
 ter ea quae primo intellexerat aliquid amplius comprehendat.

S. s. *Amplius huius operis doctrina confirmatur, ex eo quod conformis sit doctrina Sanctorum, maxime vero D. Thomae, cuius scriptis sedes Apostolica hoc affixit elogium. Absque vlllo prorsus errore.*

Praefatam censuram vltius confirmo; cum quidquid in S. Scriptura fundavit iuxta doctrinam & interpretationem SS. Patrum & Doctorum Ecclesiae Catholicae quorum semper insisto vestigiis quosque magistros imitor: ita ut nunquam intellectum meum secutum habeam in hac materia, nec alicuius loci extraordinarij praesumam affirmare sensum quem non in aliquo Sanctorum hoc mihi confirmante repererim. Semper secutus sum quod de se testator D. Hieronymus, nunquam seipsum ut magistrum existimasse, sed quod ab ineunte aetate, SS. Doctores ut tales assumpserit: quos praesentes verbis, quos absentes scripto, vel eorum opera evoluedo consulebat; *Nunquam ab adolescentia aut legere aut viros doctos, quae nesciebam, interrogare cessavi, atque me ipsum magistrum habui.* Et de meis scriptis ac concionibus licet mihi pronuntiare cum D. Celario fratre D. Gregorij Nazianzeni: *Non quaedam propria mea leuiaque proferam, sed quae cumque clarorum beatorumque Patrum praecepta peragens, de eorum vobis collegi quorum rosa & ceterorum mundum suum fragrantia replent.* Optime noui licentiam quam D. Gregorius concedit Domitiano Metropolitano scribens, qui ait: *ficut auctor S. Scripturae Spiritus S. esse cognoscitur, cuius sapientia & intellectus est infinitus, intelligendum est, quod quoscumque sensus admittere potest locus scripturae fidei conformes Catholicae, ac doctrinae Ecclesiae Romanae, credere possumus, illos ab eodem praevisos, & praesentis, bonosque existimari: vult tamen securior sum, quando explicitè inuenio, quod sic, vel sic illum SS. Patres intellexerunt, eorumque doctrinae constanter inhaereo.*

Nobis assumere oportet Sanctorum doctrinam, secundum intentionem quam illi habuerunt, quando nobis illam tradiderunt, non illam detorquentes ad id, quod intendimus, sed cum illis dicendo quod senserunt, nostrosque conformantes discursus illi, quod ipsi in suis nos docere praetenderunt. Postquam decreuerat Deus fieri candelabrum ut semper extra Sancta Sanctorum arderet fidei symbolum, quo praesulente nobis intrandum est in Sancta Sanctorum in caelum videlicet: haec addit: *foueat oleo, non lini, non ceti, non aliorum seminum, sed oliuarum: Praecepte filijs Israel; ut afferant tibi oleum de arboribus oliuarum purissimum, pilos, contusum, ut ardeat lucerna semper in tabernaculo testimonij, extra velum &c.* De arboribus oliuarum *Contusum iuxta Hebraicum textum legit Caictanus: Oliua non molita, sed trita describitur Lypomanus; Exponunt Doctores Hebraeorum, quod conterebant oliuas in mortario & non molvebant eas molu, ne essent in illo faeces Oleum quod de carne distillabat oliuarum, non pili viribus educatum Doctrinam significat Sanctorum, qua fidei candelabrum enutritur: eo quod Sancti nobis sua doctrina illam declarant, sed distillata sit oportet, non vi pilorum educata; volendo, ut dicant ipsi, quod tu dicere volebas, vim eorum adferendo intentioni, sed conceptus tuos conformando illi quod ipsi nos praedoc-*

prædberunt; ut tutum sit ac securum, quod proloqueris.

Singulariter autem magnam mihi promitto securitatem, eo quod perpetuo doctrinam sanctæ celeberrimi Magistri D. Thomæ, quem Ecclesia Catholica inscribit, Doctorem Angelicum, non tantum ob intellectus illius subtilitatem, voluntatis puritatem, & carnis virginitatem, sed quia illum decreuit Deus nobisque tribuit, ut Angelum Raphael, qui comitetur ducatque tutos illos, qui cum Tobia eius se per omnia directioni commiserint, hos docet obfirmare faciem, grauioreisque appianare difficultates, quæ velut immanes pisces de flumine aquarum S. Scripturæ & materia- rum Theologicarum profiliunt; quammas ab oculis extrahit; euerit, & refrenat machinationes impetisque terribiles, quibus per manus hæreticorum non minus as- fligit diabolus Ecclesiam, quam tunc temporis Sanctissimam Saram: absque timore procedit erroris, & securus est quicumque Catholicus eiusdem doctrinæ constantis- simus imitator, quam Pontifex Ioannes 22. appellat: *Diuinitus infusam*. Urbanus 5. *Veridicam Catholicam*. Pius 5. *Certissimam Christianam doctrinam regulam*: eamque adeo tu- tam Innocentius 6. ut ei post Sacras Scripturas ac Canonicas primum assignet lo- cum, verbis illis, quæ sufficere deberent iis qui se gaudent Catholicos, iactantque fi- lios esse Ecclesiæ: *Huius Doctoris sapientia præ ceteris, excepta Canonica proprietatem habet verborum, modum dicendorum, & sententiarum: ita quod nunquam, qui eam tenuit, inuenia- tur à tramite veritatis deuisisse, & qui eam impugnauit, semper fuit de veritate suspectus*. En tibi qua ratione Christi Vicarius eum tutum reddat, qui Raphaellem huic ducem sequitur: affirmans illi, quod semper securus per viam incedet purissimæ veritatis: *Nunquam qui eam tenuit, inueniatur à veritatis tramite deuisasse*. Sic sibi persuadeat, qui ab illa discedit: quod eo ipso, quo aliter quàm D. Thomas sentiat, nullo alio habito consilio, reddat seipsum de veritate suspectum: *Qui eum impugnauit, semper fuit de veri- tate suspectus*.

Ut autem omnino de hoc reddamur firmisque securi, vltimo Pontifex Clemens 8. illum volens decernere, sicut de facto decreuit, vrbi Neapolitanæ patronum sin- gularem, occasione maximæ necessitatis, quæ in tempore illo offerebatur, examinan- di cœlestis huius Magistri doctrinam, ratione auxiliorum diuinæ gratiæ, & concur- sus diuinæ voluntatis in nostra iustificatione: postquam pronuntiarat eius doctri- nam Saluatoris ore comprobata, eumque conclamasset: *Diuinæ voluntatis interpre- tem*. (Epithetum maximè conueniens ei quod tunc agebatur) verba quædam sub- iungit consideratu dignissima: *Hic quidem honor eius virtutibus cum admirabili doctrina coniunctis, merito debetur. Ac doctrinæ quidem testis est, ingens librorum numerus, quos ille bre- uissimo tempore in omni fere disciplinarum genere singulari ordine ac mira perspicuitate sine vilo prorsus errore conscripsit*. Notentur hæc verba. Scripsit (dixit) breuissimo tempore (non enim vixit nisi vsque ad annos quinquaginta) ingentem librorum numerum, in omni fere disciplinarum genere, in Logica, Physica, Metaphysica, Theologia, scholastica, speculatiua, morali, S. Scripturæ, de regimine domestico, politico, Mo- narchico &c. ordine singulari, claritate admirabili, nec tamen in eis aliquo modo error aliquis esse conuincitur: *Sine vilo prorsus errore*. O quam admiranda præscriptio quam ipse Christi Vicarius D. Thomæ præfigit operibus, ut illam litteris liceat exa- rare grandioribus: *Sine vilo prorsus errore*; securos enim reddere nos voluit & declarare nullum inesse illis operibus errorem, illis decretum suum affigens Apostolicum; sic- ut

ut Vnicornis aquas a veneno purificat suam illis insignens cornu saluberrimum. Superpositis huius doctrinae qualitatibus adeo singularibus, ut nec sciam alicuius doctrinam adeo laudabiles habere conditiones, exceptis S. Scripturis, omnem mihi spondere possum securitatem, quod huius operis doctrina ab omni prorsus sit errore libera: quandoquidem quidquid in ea proponitur, ex huius depromatur schola Doctoris, quam perpetuo frequentavi. In hac mihi barba geminauit, in hac mihi cani prodierunt, meaque semper fuit cum Ecclesia Catholica oratio; supernam a Domino ad eius intelligentiam, lucem efflagitando: *Da nobis, qua docuit, intellectu conspice-re*: hinc concludens, dico quod illam non sequi, eique contradicere, sit eam nequamquam intelligere.

Est vero verius epitome, seu quinta SS. Patrum essentia, nominatim excellentis D. August. quae laudem accepit omnino singularem & approbationem a SS. Pontificibus Caelestino 1. & Ioan. 2. Quod autem ita tenaciter SS. Patribus inhaerens expositione Euangeliorum, ex eo procedit, quod conceptus qui circa illa commouentur, sint communes. Ingenij mei quispiam accusauerit tenuitatem, quod nouos, & numquam auditos conceptus formare non tentauerim, ut nec diffiteor: sed de illa, hac in parte mihi congratulor, semper enim hoc iter iudicavi mihi securum tutumque fore, sed nec semel in mentem venit, plura videre velle in Euangelis quam sancti, qui illa excitatis perspicuis, apertisque oculis perpenderant. Quod autem aliqui dicunt, puerum humeris gigantis maximi superpositum plura, quam ipsum gigantem, videre ac detegere, non per illud quod habet in se, minor enim est, sed per illud quod gigantis nitatur magnitudine omnino relicto, velut doctrinam, quae sub pallio humilitatis, temerariam celat superbiam. Non iudicauit D. August. Oratoris elegantiam in hoc consistere, quod nouas, propriasque declamet inuentiones: hoc etenim in omni doctrina non leuem parit suspensionem, maxime vero in Catholica, sed quod communia non communiter exponat: *Dicere communia, non communiter.*

D. Aug.
Tract. Euang. in Proem.
§. 4.
Tom. 1.

§. 6. Censuratur huius operis dicendi modus, defectus eloquentiae, quae in Praedicatorum tam est excellens, quam multiloquentia detestabilis, ut declarat D. August. & ea dicere si potuisset Auctor elegantius, dixisset, ne dubites elegantius.

EX dictis infero, posse me opus hoc quantum ad doctrinam censurare, ut bonum & Catholicum, protestatus, ut expressè protestor, quod nec in minimo apice me velim ab ea segregare, quam Catholica Romanaque docet Ecclesia. Quod si in aliquo ab illa deslexerim, merè adscribe ignorantiae, & amodo reuoco, & ut non dictum assero. Sed quoad secundum modum scilicet eloquentiae; hic enim est, cui Apostolus Paulus suadebat Timotheo discipulo suo, ut studeret: *Sollicite cura te ipsum exhibere Deo operarium inconsusibilem, rectè tractantem verbum veritatis* & ipse fateor, meamque appono censuram, multum in hoc me deliquisse, ex eo quod ab eo tempore, quo ministerio huic insudaui, perspectam habeam meam in vera eloquentia ineloquentiam, quoad terminos, formulas modosque enuntiandi: factus est D. August. illud

illud

Lib. 1.
contra
Crescentium
Grammaticum
c. 1. & 2.

Prologo
29.

Lib. de
Catholizandis
iudiciis.

illud referens quod sibi in Africa cum Donatista quodam Hæretico Crescentia contigerat, qui in ea Prouincia, sectæ suæ censebatur antesignanus. Cum illo con-
 grediret, D. August. eumque de suis ita propalam conuincit erroribus, vt nec ver-
 bum respondere sciens obmutesceret; vt autem confusionem suam coram populo
 palliaret, euulgauit quod D. Augustin. facundia dicendi præuuleret, nec eum in suis
 disputationibus vi veritatis conuincere ac superare sed eloquentiæ viribus; eloquen-
 tiam autem non multum referre: idcirco namque (dicebat ille) nos præmonuerat
 Spiritus S. dicendi peritiam esse fugiendam, cui proprium sit fallere, erroreſque per-
 suadere: hoc etenim est (asserbat) quod ore Salomonis intonuit: *Ex multa eloquentia
 non effugies peccatum.* Hanc ex professo nititur D. August. reprobare stultitiam, ponit-
 que vt principium ac stabile fundamentum, maximam esse ignorantiam, condem-
 nare dicendi facultatem, quodque illam non condemnent, nisi barbari; quia se priua-
 tos illa erubescunt. Similes sunt huius æui prædicatores, qui non ampliori deuotio-
 nis gustu quam graculus abundant, cum autem nouerint, quod passionis, seu finalis
 iudicij mysteria prædicando populum ad lacrymas non sint excitaturi, dicunt, se de
 numero non esse prædicatorum, qui plebem ad singulos permoueat, nec se tale
 quid præterdere, sed de diuinis mysteriis præclara velle disserere, quæ in passione
 Domini noscenda passim occurrunt: voluntque erroris arguere, boni pijsque Spiritu-
 tum prædicatoris, qui lacrymas excitet, vt spiritus sui defectum, quo ipsi laborant ab-
 scendant. Huc adesto Crescenti hæretice, ait D. Augustin. vbi tu, malam esse orato-
 ris elegantiam inuenisti? nostri, quid sit eloquentia? *Est eloquentia nihil aliud, quam pe-
 ritia bene dicendi.* Dic igitur mihi, verum melius est, quidquam bene vel male dicere,
 ornate, vel barbare? nescis, quidquam ornate dictum, duplex esse bonum; quia bo-
 num vnum est rei in se, & alterum in verborum elegantia: velut coquus qui cibos
 ministrat bonos & bene coctos ac præparatos? *Quis bona bene, & perite dicit, duo bona
 habet, quod bona dicit & perite dicit.* Nec vnquam Spiritus S. peritiam condemnat elo-
 quentiæ: non enim, vt tu producis, ait: *Ex multa eloquentia non effugies peccatum, sed ex
 multiloquio: quorum vnum ab altero, millenia distat milliaribus, eloquentia nam-
 que consistit in arte benedicendi; multiloquium autem in multa & superflue effu-
 tiendo: Multiloquium est superflua locutio, vitio scilicet loquendi amore contractum.* &c. His
 conformiter concinnè tesque discurret D. August. & hoc ipsum argumentum alio
 loco profequitur, quo docet ad id maximè prædicatori laborandum, vt bene dicat
 instruens eius eloquentiam perfectam non esse, si terminis vtatur nouis, inauditis, ex-
 quisitis, phrasibus singularibus, locutionibus merè symbolicis, & adeo figuratiuis:
 vt nullus, vel pauci eas intelligant, sed in bene dicendo, in terminis propriis, solitis,
 planis, & intellectu ac capacitati audientium accommodis, & in hoc, inquit, maxi-
 mè laborat industria prædicatoris. Non fatigatur Evangelica Doctoris industria in
 conceptibus requirendis subtilioribus, quos eloquatur: illis etenim doctrina Catho-
 lica & Evangelica ita abundat, vt dictis multis, plures supersint etiam infiniti pro-
 ferendi, sed vt illos eruditè proponat, ita vt terminis propriis lingua manifestet quod
 concepit intellectus. Et hoc (dicit ille Sanctus vt verus humilis) est quod me præ-
 dicaturum affligit, & in quo maximum impendo studium, perpendens, quæ verbi
 gratia illa proponam, quatenus auditores conceptum meum intelligant: video nam-
 que quod quantumlibet cogitem, nunquam tamen verba conceptui correspon-
 deant.

deant, & experientia didici, quanto velocior, & penetrabilior est in formando conceptus, tanto tardior est atque impeditior in formandis & exprimendis verbis linguae proprijs, quae conceptibus adaequatè conueniant: Totum quod intelligo volo ut qui me audit, intelligat, & sentio me non ita loqui ut hoc efficiam: quia conceptus verba non assequuntur, maxime quia intellectus mentem quasi rapida coruscatione suffundit, locutio vero tarda est & longa, saepeq; dissimilis. Non iidem sunt omnium intellectus, & quidam vnico verbo multam capiunt doctrinam, alij vero pluribus verbis illius nihil intelligunt. Hoc supposito bona eloquentia consistet in componendis atque disponendis verbis, ut talia sint, quae auditorum conueniant ingenijs, & in illis temperandis ut iis correspondant: sicut arscquoorum maxima consistit in praeparandis cibis, ut comedentium gustui linguaque complaceant: etenim constat, (inquit D. Augustin.) inter audientes & comedentes magnam inueniri similitudinem: inter se habent nonnullam similitudinem uiscentes atque discetes. Et sicut ab varietate & deliciis palatorum, necesse est, in iis qui palatum vel appetitum habent corruptum ut alimenta, sine quibus haec vita traduci non potest, optime condiantur, ut eorum singulis bene sapiant appetitibus. Similiter cum corruptus sit hominum ad res spirituales nauseetque appetitus, oportet ut alimentum hoc illis ita contemperetur, ut illis conueniat. & illis condimentis ac cupedijs sit farcinatum, ut quadret, unicuique: Propter fastidium plurimorum, etiam ipsa, sine quibus uiui non potest, alimenta condenda sunt. Vnde dixit quidam eloquens, & verum dixit, ita dicere debere eloquentem, ut doceat, ut delecet, ut persuadeat. Docere necessitatu est, deletere suauitatu, persuadere uictoria. Ita D. Aug.

D. Aug.
Lib. 4. de
Doct.
Christi.

D. Ave.
Lib. de
Catechizandis
rudibus

Ea de causa reprehendit D. Augustin. multorum errorem qui sibi persuadent, quod omnis Oratoris eloquentia consistat in exprimendis phrasibus subtilioribus, verbis numquam auditis, continuoque filo insertis & in vno idiomate, quod P. Magister Fr. Ferdinandus de Castilla vocat marsupium: qui ad hoc tantum laborant, ut prima verba posterioribus aptè conueniant, eoque modo perorare ut artificioso torrente, nexuque subtiliori, vel composito, minus id quod dicere proponant intelligatur. Non tu eloquens es, ait D. August. aut Orator sed mimus; & hoc ego de multis pronuntio qui tantam in componendis verbis operam collocant, & in quibusdam nouis, & exquisitis ac non vulgaribus terminis proferendis, ut vix totius auditorij subtiliores ingenio dicta intelligant: ille vero qui re ipsa eloquens est, prudens ac sapiens illis cruciatur non minus, quam si eius aures, imo etiam caput malleo contunderent. Orator eris eloquens si ea forma modoque dicendi verba tua composueris, ut audientium aures demulceant, ita ut te dicentem intelligant. Si Pater aeternus nobis diuinum suum mitteret Verbum ea profundum altitudine, qua ipse hoc idem in seipso loquitur, hoc nemo caperet, nec intelligeret; temperauit illud ac demisit ut carnis oculis ac auribus, nec non hominum hebetum atque rudiorum esset ingenijs accommodatum: Si aeternus Pater verbum suum substantiale & aeternum ut capri nostro, accommodaret, & visibus hominum addiceret, demisit: cur piget Doctorem & Magistrum verba & conceptus menti sua deprimere, & vulgaribus, demisis, imo abiectis verbis subigere, ut rudium auditorum captum non exuperent, & eorum mentibus attemperentur. An petis exemplum? cuius Praedicatoris Christiani facundia nobilior quam D. Pauli? nihilominus videmus eum aliquoties ita stylum deprimentem, ut prout ipse dicit, instar nutricis se haberet, quae sese pueruli contemperat capacitati: Factum sum in medio vestri.

*****2

vestri?

suo laceram, & abiectam, sed nec eam adduceret vestitam vt mimam, mulierem pro-
 phanam mundi que pedissequam, sed habitu ornatam graui ac honesto qui eius di-
 goitati, atque continentie respondeat. Alta mente perpende quod tibi hanc Deus
 commendauerit Principem suam religiosam, hoc est verbum veritatis sue atque E-
 uangelij. Studiosè considera, quod eam deducas per ciuitates, & apud populum
 illum, vbi tibi inuincit concionari: verum tamen hoc tibi curæ sit, vt eam pro debito
 tractet. *R. De tractantem verbum veritatis. R. ne composita à te deduci debet non de-
 nudata, ne tibi sufficiat illud Quid, sed pariter aduigiles: Quomodo loquamini: verum at-
 tende, hoc non fiat verbis abiectis & vilitatibus, quæ nihil exiunt & talem Do-
 minum minimè sunt decentia; nec illis pariter, quæ profana sunt & affectata instar
 bene comptæ meretriculæ: est etenim tali matronæ ornatus ille indecentissimus;
 nec illam ad pulpitum protrahas terminis, quibus profanas suas comædus exornat com-
 medias, nec ad verborum cum Poëtis attendas vel in cadentias, qui amores ludunt
 impudicos. Hæc omnia etiam atque etiam deuita: Prophana & vaniloquia deuita. Idem
 persuasit Tito discipulo suo: Tu autem loquere que decent sanam doctrinam. Loquere
 compositè, verum verba sint grauitati, maiestati modestiæ, & religioni talis doctri-
 næ conuenientia. Proprius sit mihi Deus: quænam his continentur; & quantam
 moueret admirationem Apostolo, cunctisque mouere debet Angelis, videre, qua ra-
 tione quidam tractent Dei verbum? qualiter illud adducant, illud eloquantur, illud
 populo proponant? quot sunt quorum quo maior est in verbis fucatis adinuenien-
 dis sollicitudo, eo minor est in secunda simplici grauitate, maiestate & auctoritate
 Dei doctrinæ quam prædicant, quam eloquantur. Tales sunt (inquit D. August.) *D. Avo:
 quos arguit Apostolus, qui solis verbis contendunt: Noli contendere verbis. Quid est
 contendere verbum: Non curare quomodo error vincatur, sed quomodo vna dictio dictioni præse-
 ratur alterius. Heu quantis improperari potest illud, quod magnus ille Prælati D. c. 28. &
 Fr. Martinus Cordubensis Ordinis mei Religiosus. Episcopus Tortosanus, & post-
 modum Placentinus ac Cordubensis, cuidam olim Prædicatori obiecit cuius eum
 vellet ex fraterna charitate quosdam excessus reprehendere; ille verò replicaret ac
 diceret: Attendat Roma. Dominatio Vestra, quod verbi Dei sum minister, Deique
 verbum publicè proponam: respondit ei Episcopus: non nisi tua verba prædicas, &
 vt talis magis destruis quam ædificas, scandalum es, non pietatis exemplum. Itaque
 (teste D. Augustino) absit vt eloquentiam prædicator despiciat, imo illi adlaboret,
 tamque quantum potuerit imitetur: vulgariter enim nota est illa S. Spiritus senten-
 tia: Fauus mellis verba composita.**

Optimè impensus credatur esse labor in inquirendis verbis, quæ conceptui eor-
 respondeant. Nec mireris quod hoc ego obseruauerim, cum & illud fecerit D. Au-
 gustinus imo ipse Salomon: Cum esset sapiensissimus Ecclesiastes, docuit populum, Ad hoc
 infundit Deus sapientiam vt doctores populum erudiant: Quæ sunt verba utilia, &
 conscripsit sermones rectissimos & veros & plenos: Illud verbum, quæ sunt in Hebræo signifi-
 cat cum industria, sedulitate, & labore quærere, prout notat modernus auctor &
 commentator Magister Hermandus. Quæ sunt verba utilia, legunt alij, quos sequitur
 Olypiodorus. Quæ sunt vt inueniet verba voluntatis: id est quæ quadrarent voluntati.
 Hoc est quod ait D. Augustin. quod verba quæreret, quæ conuenirent ei, quod de-
 clarare laborabat. Alij interpretantur: Verba voluntatis id est conformia voluntati diuina:

*****3

Ei 9.

Bi quod Deus præterdit, quæque ad eius voluntatis conducunt expositionem. Potero nostra lectio ceteris præcellit: *Quæ sunt verba utilia: magno studio discutiendo quod verbum hoc melius explicet; quod populo, viroque; simplici sit magis proficuum. Vos quæritis Verba inutilia verba non intelligibilia, non vitata: verba illa plana, utilia suat, secura, & plena veritatis: Sermones rectissimos, & veritate plenos; Sermones, qui directe pleneque aures penetrant, pleni veritate, qui illam potenter intus & foris adducant: sunt lapides Davidis limpidissimi, ex pulvere & palca, & sunt illi, qui gigantes solo prosternunt. Et hoc est quod addit: Verba sapientum sicut stimuli & sicut clavi in altum defixi. Id est profundè penetrantes. Insuper & hoc requirit Sacrosanctum*

Sess. 5. c. 2. Concilium Trident. Plebes sibi commissæ pro sua & earum capacitate pascant salutariibus verbis & c. annuntiandoque eum cum breuitate & facilitate sermonis vitia, quæ eos declinare, & virtutes, quas sectari oporteat: ut penam æternam euadere, & celestem gloriam consequi valeant.

Vocantur prædicatores & Doctores Evangelici apes, quia non minori studio ac labore suos debent componere sermones, quam apes fauam suam: quam compositum, ordinatum apteque conuenientem, illum effingunt, ut nullum sit artificis perpendiculum, norma, vel regula illi comparanda: Ex tore illum componit apis de varijs & odoriferis collecto floribus, quem suo recondit, digeritque stomacho, ita ut in eo ceram administret, quæ luceat, & mel salutiferum. Talis sit oportet Ecclesiastes, & non segniori studio percurrat flores, id est libros SS. Doctorem, eorum colligens cum apibus rorem nitidissimum. Hunc in stomacho digerat, meditationibus, orationibus, doctrinam suam inde componendo. Non illis assimiletur, qui conferri sibi gestiunt sermones præcompositos, velut florum manipulos, quos ipsi proloquantur sicut illos inveniunt: isti namque sunt, qui mox ut vident scripturam quatuor excedere folia, illam execrantur. Varios peruolet flores, & doctrinam illam suam faciat, illam propriis disponat verbis, sitque eius sermo adeo concinnus ut fauus mellis esse videatur.

His ita præmissis nedum non condemno eorum eloquentiam, qui loquuntur eruditè, imo potius illam veneror, & sine illa scribere, non est concionem velle facere congruentem. Sed ingenuè defectum meum fateor, illa me laborare, quæ etiam poenitet me nequaquam excellere: illisque non parum inuideo, quibus illam Dominus facundiam impertit: non quod mihi molestum sit eas in illis aduertere, quin potius hinc exultat anima mea totis præcordijs, sed & illa me potiri desiderarem. Res eloquentius non profero, quia eloquentius illas edicere nequeo: certo certius, si illas magis concinnè, resè atque eleganter nossem proponere, facerem utique. Et dicere possum, atque dico cum D. Augustino: *Vtinam mihi eloquentia ad explicanda ea*

quæ sentio, prouenisset. Quod si Pelagus illud eloquentiæ hoc de se sentiebat, potiori ratione liceat hoc mihi, qui huius omninosum inexpertus; ac fateor, quod huius desiderio non parum incensus aliquoties illius studium sum aggressus, & eloquentiam sectatus sed munus perpetuè Lecturæ, atque concionum, allarumque rerum occupatio locum tempusque non dedit, ut verborum eloquentiæ multum impenderem laboris, & suffecit mihi communis mea planaque dicendi facultas: licet autem non negem, quod cum desiderio conceptus exponendi, grauis, sit & nequaquam urbana ac perelegans, non tamen patiar culpam ut barbaram, incultam & impro-

riam:

primam: & in multis singularibus aduerto singulis diebus maiorem in verbis mutatio-
nem, quam in moribus, consuetudinibus & agendi modis, qui sunt infiniti.

Anno à Christo nato 1600. Quadragesimali stationi incumbens in nobili hospi-
tali B. Virginis de gratia Cæsar Augustæ vehementer aliquoties redarguens cum
Apost. D. Petro & Paulo inordinatam mulierum in se comendis ac ornandis solici-
tudinem, aliqua earum exprimens ornamenta, quorum tunc nullus erat usus sic ut
& eorum nomina pœne essent obliuioni tradita: comicè dixerunt mihi quædam
nobilissimæ dominæ, quod sibi persuaderent, me in pulpitu[m] prodire velut viuum
de septem illis dormientibus, qui in ciuitatem panem cupiuri ingressi, mœnetam
adeo antiquam proferebant, vt nec usus eam amplius haberet, nec ab aliis cogno-
sceretur: erat etenim omnino ab ea distincta, quæ passim valebat: quia ornamenta
illa mulierum, quæ proferebam, licet paulo ante in usu fuissent, iam tamen omnino
exoleuerant, & noua erant omnia, quæ cumque tunc temporis gestabant, quæ mihi
cœperunt suis uominibus enarrare, quæ à parum sapiente cerebro confecta videban-
tur, quibus memoria retinendis plures vix sufficerent dies. Hoc supposito, respon-
di: pulchrum quid foret si tempus his ornatum nominibus ediscendis contererem,
quæ mulieres adiuuenerunt. Bonum futurum esset illud religiosi prædicatoris stu-
dium, & me cum illis stulticia parem esse iudicarem, si tempus tererem addiscendis
propriis moniliis nominibus, prout ipsæ illis adiuuendis, præsertim cum
sciam, quod quibus hodie vtuntur, eorum nomina eras antiqua censebuntur, de
quibus distinctè discurrimus. Qui autem hæc curiosus uerferit, illi cum D. Hiero-
nymo respondebo partem suorum commentariorum in Isaiam remittente filix suæ
primariæ Spirituali D. Eustochio: *Certe nos studiosi scribimus, & S. Scripturam scire cu-
pientibus non fastidiosis, & ad singula nauseantibus. Qui flumen eloquentiæ, & concinnas decla-
mationes desiderant, legant Tullium, Quintilianum, Gallionem Gabinianum: & ut ad nostra
deueniam, Tertullianum, Cyprianum, Minutium, Arnobium, Lactantium, Hilarium; nobis pro-
positum est Isaiam per nos intelligi, & nequaquam sub Isaiæ occasione nostra uerba laudari. Pa-
riter illud quod scribit amico suo integerrimo Nepotiano: Non quaras à me senten-
tiarum stuculos, uerborum lenocinia, & per fines capitulorum singulorum acuta quadam bre-
uiterq; conclusa, quæ plausus & clamores excitent audientium. Audi igitur ut beatus Cyprianus
ait: non diserta sed fortia, non audientia popularis illecebram culto sermone fucata, sed ad di-
uinam indulgentiam predicandam, radi ueritate simplicia: accipe quod sentitur, antequam di-
citur &c.*

Hom. 28.
Eque 6-7
D. H. 2.
Lib 8 in
Isa in
Ereom.
Epist. 2.
D. Cyp.
Epist. 2. ad
Donat.

S. 7. *Non censuratur, nec defectum reputat Auctor uernaculâ
scripsisse lingua, propter excellentiam, quâ hodie loquela
flore[m] Hispanica.*

Nonnullos audio, qui reprehendant nos idiomate uernaculo scripsisse Hispani-
co: circa quod varia licet multaq; intellexerim iudicia, uidi quod aliquo mo-
do, qui summopere illud reprobant, illi sæpius in libris suis eodem vtantur, plures-
que percepi indignanter de illis loquentes & quandam præferentes uilipensionem,
superciliosa recontorquentes labiaq; commouentes ac dicutes. Isti uernaculi: cum

ita

ita sit, quod numquam legant, nec aperiant, nec libris vtantur Latinis, & vere optarent è manibus aliorum tales longius abesse libros quatenus illos tantò securus ut proprios habeant, nec se manifesto exponant periculo, ne quando prædicaturi solotalium librorum studio, cum meri nudique sint eorum solummodo repetitores, aliquis forsitan adsit inter auditores, qui illud quod dicere exordiantur, citius illis finiat coram eis qui circumstant, audientibus. Hinc multorum nascitur querimonia, quod tantos se perpeti vernaculos non posse videantur. Hoc igitur adituro, quod numquam nigro calculo tales damnaverim libros, nec scio qua ratione damnari possint, qui de rebus tractant diuinis, sanctis, celestibus, & animam pascunt, illuminant intellectum, inflammant voluntatem, & ad virtutem excitant appetitum, vitiorum aperiunt vilitatem; cum illi censeant vtilis ac tutos milenos alios libros, qui terrena tantum proponunt, & aliquando vana, imò sapius impudica, in quibus docetur qualibus se puella debeat occupare, coniugata instruitur, ut astuta sit, adolefcent monetur, qualiter mundi negotia debeat adire; suisque placere per omnia voluntatibus. Fateor, multos me habuisse libros vulgari idiomate conscriptos, conceptibus ornatos Spiritualibus, quos & legi, mihi que assumpsi, & ad Dominum pro eorum auctoribus supplex intercessi, pro eo quod ex illis mihi proficiebam: quamuis enim studia mea primaria fuerint ea, quibus Sanctorum libros eorum idque tanta sedulitate, ut in breuem redegerim epitomen opera multorum eorum principaliora, non tamen inueni, his contradicere quod boni vulgares auctores dicunt: imò quædam reperi quæ aliorum operibus optimè cohærebant.

Et si ut verum asserimus, quod de D. August. retulimus, & experientiâ discimus, qui huic vacamus ministerio, quod id quod grauiorem adferre potest prædicatori molestiam, ac sollicitudinem, illud sit ut ad particulare descendat, suaque taliter dicat, ut comminuta decidant, & velut ros celestis in vellus, ut doctrina auditorum peccatoribus adhæreat; & non sicut dum imber turbulenti cadens super terram, aqua sic decurrit ut nec gutta remaneat: ad hoc vernacali profunt libri, in quibus conceptus conteruntur, & ad colloquium familiare disponuntur. Et quando aliud ad huius confirmationem non haberemus argumentum, quam spectare fructum,

In Ca.
shech p. 4.
ad finem
Tracti del
fruto de
la buena
doctrina

quem opera beati P. Fr. Ludovici Granatensis lingua Hispanica composita retulerunt sanè copiosissimum: quæ velut miraculosa Gregor. 13. Pontifex piæ memoriæ summè de prædicat, hoc vnicum ad eius, quod dicimus, sufficeret confirmationem: Et ea occasione composuit vir ille doctissimorum optimus, & optimorum doctissimus tractatum multa laude dignissimum, ac solidissimis fundatum rationibus qui nulli cedat eorum, qui in defensionem nostri conscripti sunt idiomatis, eorum pariter librorum, qui vernaculâ lingua compositi in lucem prodierunt.

Præter hæc est idioma Hispanicum nostra iam tempestate adeo illustre, abundans, excellens, elegans, expolitur, & commune, ut qui illud despexerit, illi non leuem inurat ignominiam. Et tacitis multis argumentis, quæ pro huius confirmatione varij viri litteris insignes ediderunt hoc tantum expendo, quod esse iustum videatur, ut vno gressu progrediantur & loquela & Monarchia. Notauit autem D. Aug. quod Romani, ut viderunt se rerum Dños solerti cura laborarint ut proprio suo idiomate id est Latino omnes loqueretur & quidquid litteris mādare ut latinè scriberetur, & qualescumq; causæ tribunalibus ac iudicijs agerentur, Latine docerentur.

Lib. 19. de
sim. 6. 7.

tur: & optimè ait Ludouicus Viues eius scholiator, quod ea praxi omnes Prouincias Hispaniæ ac Franciæ Latinas effecerint, alia omnia idiomatica, quibus singulæ utebantur, præfocando: *Hispanias & Gallias Latinas prorsus fecerunt, veteribus illarum gentium linguis aboliitis*; Decernendo, nequis legatus audiretur in Senatu, nequis Aduocatus in Consistorio, nec litigans in causa qui non Latinâ lingua peroraret. Iudicantur admodum expediens, vt orbis terrarum Romam agnosceret vt caput, vbilibet illa loqueretur, aut nuntia mitteret, ab aliis intelligeretur. Modo conspiciamus quod suprema in mundo temporalis Monarchia (non loquendo de spirituali cui præfidet summus Pontifex) sit penes Catholicos Reges nostros Hispaniarum. Si namque Monarcha quispiam inter eos, quos mundus præteritis sæculis agnouit, ab orbe per Deum condito, dicere in veritate possit, se fuisse mundi Dominum: hic est, ita hic est Serenissimus Rex noster Philippus (cui Deus benedicat) cum imperium eius per totum orbem circulum faciat, eundo, & nauigando semper ac continuo per terras & maria Diademati eiusque regno subiecta: sub illo continens septem milia leucarum orarum Maritimarum: cum in globulo per circulum non nisi sex milia inueniantur. Cum vna sit igitur nostræ Hispaniæ Monarchia: ratio suadet vna sit & loquela, eaque per totum currat longè lateque vniuersum, sitque adeo communis, sicut de factis esse noscitur, vt nulla sit hodie quæ ab omnibus ita nationibus intelligatur. Et si nostri statuerent Reges, id quod Romani vt in omnibus Imperij sui regionibus, in tribunalibus, in Consistorijs, in iudicijs, & locis publicæ negotiationis, illâ sola cuncti loquerentur, absque dubio, communior nunc esset illa nostra lingua quam tunc temporis Latina fuisse perhibetur. Quantum sapio, sic cum ea agitur sicut cum numismate, sicut enim Hispania mundo contulit incredibile beneficium, per hoc quod eius numisma vbique acceptetur, sic vt nulla sit gens, apud quam non sit cognitum & acceptatum, & si quis illud acceperit per totum potest liberè vagari vniuersum: quia absque vlla contradictione acceptabitur, talis mihi esse videtur hodie lingua Hispanica. Quamuis fatear meum non fuisse propositum in ea scribere quid amplius quam istas Homilias: quia semper primum quod habui, intentum conferuo, prosequendi Latine tractatus Euangelicos, quos exorsus sum Deo mihi auxiliante.

§. 8. Censuratur opus illud adeo prolixum, vt tadium adferat patientiæ Doctorum: hanc tamen conseruabunt si D. Hieronymi consilio acquiescant.

Fateor largos, prolixos, imo molestos huius scripturæ in duobus discursus. Primum in verbis, quæ multa protuli, ad singularia descendendo, apponendo persuasiones, reprehensiones valde particularibus verbis fuisse admodum & sine &c. Pariter intelligo, quod nauseam Doctoribus, prædicatoribus prouectioribus, ac ingenijs subtilioribus & acutioribus parient. Sed sicut errorem in ordine ad illos agnosco sic vtilis fore confido nouitijs prædicatoribus, & recentioribus, quibus principali- ter hoc opus nostrum erit adiuuicula, quibus maximam inuehit difficultatem defensus ille, declinandi discursum dictum in generali ad quaslibet auditorij personas

in singulari. De me fateor, quod maior difficultas quàm semper hoc in ministerio laboravi, & adhuc laboro post quadraginta annos in hoc transactos, non est in rebus iis, quæ dicendæ sunt, sicut paulo ante declaravi, sed quia ratione Doctrina dicta in communi singulis ingeniosè sit applicanda, siue sit de mysteriis fidei, siue eiusdem doctrina, ut eam capiat totius auditorij vel maximè illiteratus: si sermo sit de virtutis alicuius laude vel commendatione; quàm gratia unicuique illam proponam, ut illi medullitus afficiatur: si vitium aliquod reprehendatur, quo sale illud condiam, ut singulis ita sapiat, quasi sibi soli proponatur. Hoc admissio dico, doctrinam secutus Apostoli quandoquidem sapientibus & insipientibus debitorum sumus, omnibus prodesse contendo sapientibus, ac felici natis ingenio, & eloquentiæ facundiam solertibus, conceptibus & discursibus propositis, prædicatoribus autem iunioribus, & in hoc dicendi ministerio parum promotis, etiam ipsis verbis, modo quæ perorandi, sicut autem his magis intendo, cum sint illi, qui ex hoc opere nostro fructum referre possunt uberiorem quam illis, qui mihi possunt magistri esse: patienter hi ferant verborum abundantiam, modo vicissim illi eorum defectum nullum pariantur. Addo cum D. Augustin. ubi differit de piis operibus, & satisfactorijs in delinctorum refrigerium, ut illa pro omnibus offeramus: *Et nullus eorum prætermittatur ad quos hæc beneficia possunt pervenire: melius enim supererunt ista eis quibus nec obsunt, nec profunt, quam eis deerunt, quibus prodesse possunt.* Secundo prolixitatem in conceptibus ac discursibus, quos multos in quolibet prosequor Evangelio, confiteor. Decreveram, quando Serenissimus Princeps Philibertus mihi sermone eos iussit describere, quos habueram, illos eo modo quo prædicaveram mandare litteris: porro in Epistola dedicatoria rationem dedi ob quam mihi hoc fuerit impossibile. Quod in primis feriis priorum dierum Mercurij, Veneris ac Dominicæ feci, discursus aliquos involvens ex multis, quos in primo nostro Tomo Tractatum Evangelicorum profecutus sum, in ceteris quoque feci, etenim illos composui quosdam intersecans conceptus ex illis, quos disposui in Tractatibus Evangelicis, Tomo primo subsequuntur, omisis illis, qui in singulis eorum comprehenduntur: quatenus si per Dei gratiam vita comes fuerit, imprimantur. Nihilominus assero, quod superflui sint, futuri que sint tædiofi, nec non intolerabile foret, si quempiam ad omnes evolvendos obligarem.

Errori non adscribitur, quod in mensa Regis Asturi tanta fuerit abundantia vini, tanta multitudo abacorum, innumera vasorum quantitas. Ut enim affirmat *Ester 1.7.* Spiritus S. nemo bibere cogebatur ultra quam ferebat appetitus, & stomachi capitique capacitas: *Non erat qui nolentes cogeret ad bibendum &c. sed sumeret unusquisque quod vellet &c.* Nouimus omnes sententiam Salomonis. *a.* quam penè ad propositum expendit D. Greg. cum enim mel sit illud, testate Spiritu S. quod inter dulciora dulcissimum est si quis tamen hoc inuenerit, ne illud immodicè sumat, ne forte nauicam prouocet, stomachum moueat, ructumque pariat laboriosum: *Mel inuenisti? comedere quod sufficit, ne forte satius euomas illud.* Licet mel ipsum sit, pariet nauicam, si sumatur immodicè. Porro sanitatem tibi conferet, si sufficiens comedas: *Quod sufficit:* nam illius, vel vnica gutta, quam hausit Princeps Ionathas, quàm fastigio vitæ sumere poterat, illi oculos aperuit, animum addidit, viresque suggessit fortiores, quibus seipso robustior factus tam felici Marte cum hostibus signa contulit, ut omnes illustri victoria sibi subiugarit. Ad

AVCTORIS.

Ad hoc tendunt conceptus cuiusque Homiliae per varios distincti paragraphos, & Summaria ad cuiusque Homiliae caput praefixa, quatenus cum disposita sint vel ut cibi simul apposti in mensa, sicut hodie quorundam mos introduxit, ut quisque quod gustui suo maxime conveniat. Omnibus grata servit varietas: quod enim uni placet, alteri displicet: eo namque exordio praemisso D. Hieronymi inchoat sua commentaria: *Difficile, imo impossibile est, placere omnibus, nec tanta vultuum: quanta in praef. Isai.* sententiarum diversitas est &c. Idem Doctor commentaria in Isaiam meditatus, praescius, quod nonnullis fastidio foret prolixitas, si in illis se vellet fufius extendere; sic orditur, dicendo quod pauca sciant, & multa ignorent: quandem materia, inquit, quam praemanibus habeo, tam profunda, atque sit, & in qua tam multa dicenda occurrunt, ut quantumlibet dixerem, arguat laconismi ac brevitatis: & qui mea legerit opera, in epitomen redigat quod fusc dixerem, vel ex omnibus illis hoc sibi tantum assumat, quod suo bene sederit animo, palatoque placuerit: *Sicut D. Hieron. in Chronico quim. ta anno saeculo. Lib. 2. de cin. 6. 21.* Sicut D. Hieron. in prophetas displicet longitudo, audiat libere, multo me pauciora dixisse, quam in proceri rei obscuritas flagitat, & posse unumquemque de nostra latitudine breves sibi commentarios facere. Et vere in hoc facere gestio gratum Praedicatoribus, eos a labore curaque redimens, quo premi possunt, dum libris utuntur: qui sermones reddunt ita formatos optimèque compositos, ut nihil aliud superfit, quam illos, prout iacent, declamare; sicut enim plani sunt, ac faciles, illos saeculares praeterea mulieres evolvunt; unde illud oritur inconueniens, quod praemisit, dum praedicator e pulpito dicit, ipsi ipsaque dicant eorum formantes, & aliquando ita praecipitanter illos praeregunt, ut eorum vocibus eorum praedicator formare videatur. Non hoc licebit eis in hoc opere nostro facere, ob longam discursuum extensionem: qui cum longi sint ac multi, non illos evolvunt saeculares, & accipiens praedicator quod gratus ingenio suo placuerit, ipsos sibi proprios efficiet.

Multum extulit Virgilius labores, scriptaque Ennij. Fuit ille (si D. Isidoro credimus) primipilus Poeta latinus Romae notissimus, tantique habitus, ut ipso Augustino referente Cicero eius versum ut oraculum in medium protulerit. Erat eo sapientia nemo clarior, erat altis ac profundis conceptibus nulli secundus, lingua licet non responderet, nec eloquentia, nec discurrendi velox amicaque facundia: hinc quamvis discursus eius essent eminentes, verba quibus exprimebat minus erant eloquentia. Eius opera Virgilius assumpsit, illisque totus studuit ut ex illis doctrinam eliceret, missis dicendi formulis, alio dicendi modo illas exprimens; quo factum est, ut in talem euaderet virum, qualem cum omnes fuisse veneramus. Unde cum ab amico suo interrogaretur quid ageret, respondit: *Aurum ex stercore Ennij colligo.* Viam illam ingrediuntur viri prudentiores cum illis libris, qualis hic est: nullus etenim ita mera est palea, quin habeat aliquid boni, & per facile erit viro prudenti ac discreto, illum legere cum &c. & discursus praetereundo. Tandem hoc viar disticho alterius Poetae, quod Auito, qui opus aliquod eius censura severiori perstrinxerat, eò quòd communia & passim obuia diceret respondit:

*Sunt bona, sunt quaedam mediocria, sunt mala multa.
Quae legis hic, aliter non sis, Auite liber.*

S. 9. Seipsum Auctor illis conformatur, qui operi suo detraxerunt, quamuis mallet eos in scribendo occupari, licet tam inconcinnè, ac ipse: quam murmurare, & nihil agere desideriosos.

Fataliter dico, quod nullatenus cum eis contentiam, qui opus hoc censurâ perstrinxerint, & minus cum illis qui eius defectus notauerint: etenim protector, & paratus sum illos agnoscere atque emendare ea breuitate, quâ illos propolui. Et mihi constat hoc ingenio ac sanctitati conuenire singularis mei Magistri ac Patris D. Augusti. Libros illos exarauerat, cœlesti Theologia Delibro arbitrio, refertos. Romæ quidam furtiuerunt aliquid in illis pungentes quia non intelligebant. Hoc grauius tulit Romanus quidam nobilis nomine Marcellinus D. Augustino medullitus affectus, qui postmodum martyrij laureâ decoratus in cœlum euolauit: & ipse alijsque multi qui sese D. Augustini gloriabantur esse discipulos animo cœperunt seridè se talibus acriter opponere detractoribus: scripsit autem ille D. Augustino: cui D. Augustinus respondet: istam eum non habere rationem, nec habituram eum, qui quodcumque opus ediderit, quod illud alij accusent, & ea notent, quæ sibi videntur vel mala, vel dicta non eruditè: etenim intentio scriptoris, si ea sit quæ esse debet est illa ut bene dicat, & quod dici conuenit. Si in hoc deficiat à bono est, si moneatur, ut illud sciat quod nondum sciebat, & illi qui decipi poterant legendo nullo modo in errorem labantur. Et in hoc, inquit, profectus alicuius agnoscitur, si in eo quod errauit, admittit correctionem; & se emendet: effectusque non minimus error hoc de se præsumere, se talem esse, qui in omnibus scopum attingeret veritatis, ac ceteros omnes sibi contradicentes à vero aberrare: Ego fateor, me ex eorum numero esse conari, qui proficiendo scribunt, & scribendo proficiunt, Vnde si aliquid, vel incautiùs, vel indoctius à me possum est, quod non solum ab alijs, qui videre id possunt, merito reprehendatur, verum etiam à meipso &c. nam nimis peruerse seipsum amat, qui & alios vult errare, ut error suus lateat &c. Vnde congruè dictum refellit Ciceronis quem Luca, nominat: Romanus maximus auctor Tullius eloquij qui ut supremam laudem cuiusdam statuit Auctoris id, quod quamuis videatur tale, rectè tamen consideratum, non tale est, sed in magnam vergit eius ignominiam: de eo prædicat, quod tantâ in verbis suis polleret eloquentia; fueritque dicendi eius tanta facultas, ut corrigere numquam voluerit, aut emendare vel vnum verbum, quod semel ore pronuntiaisset: Nullum vnquam verbum, quod reuocare vellet, emisit. Videtur (inquit D. Augustinus) laus non exigua; sed hominis laus hæc non est sapientis: quia hoc conuenit magis mimis, comædis, funambulis, stultisque loquacibus, qui sicut nec aduertunt; nec quæ dicant, perpendunt, non habent quod verba dicta reuocent, cum quæcumque dixerint, inordinata, stultaque esse reprehendantur: Quæ quidem laus quamuis præclarissima videatur, tamen credibilior est de nimium fatuo, quam de sapiente perfecto. Næ & illi quos vulgo Moriones vocant, quantò magis à sensu communi dissonant, magisque absurdi & insulsi sunt, tantò magis nullum verbum emittunt, quod reuocare velint: quia dicti mali vel stulti, vel incommodi panitere, vique cordatorum est. Verba Tullij, laudem tantummodo resonant in scriptoribus quos D. Petrus appellat, homines Dei, qui locuti sunt, & scripserunt à Spiritu S. inspirati, quorum scripta, canonica recensentur,

Epist. 7.
ad Marcellinum.

D. Avg.
Lucan. li.
7. circa
init.

2. Pet. 1.
24.

412 0 0

sentur, & sicut quidquid dicunt, summo proloquuntur docti consilio; quia illorum calamum Spiritus S. dirigit, ita nec sententiam, nec verbum nec syllabam proferunt, quæ reuocari possit aut emendari. Verba illa de me pronuntiat (testatur, ille) non laudem, sed vituperium, maculamque inferrent: de me hoc dicendo, quod imprudenti competit histrioni. Hoc potius de hominibus Dei, qui Spiritu S. acti locuti sunt, quam de illo, quem Cicero laudat saluberrima pietate credendum est. Ab hac ego excellentia, tam longe absum, ut si nullum verbum, quod reuocare vellem protulerem, fatuo sim quam sapienti similior. Non adeo sum temerarius ut inter illos censei velim, mihi sufficit (inquit) si eorum vel numero vel classe comprehendar, qui secundum post illos gradum assequuntur: nempe illorum, qui animo Catholico scribentes, intelligunt, quod errare possint, vnde & parati sunt reuocare quod male dixerunt, & quod minus bene scripserunt, emendare: Hoc qui non est affectus secundas partes habeat modestie: qui prius non potuit habere sapientie &c. Idcirco tantum abest, ut mihi placeat, quod intimi mei credant dicantque de me quod Cicero de altero; ut hoc sit mihi præ ceteris molestius quod viderem veram illam esse sententiam, quod volet irrevocabile verbum: quandoquidem non solum velim reuocare, & ut dicta non forent multa eorum, quæ in me notarunt Censores, sed & alia, quæ mihi iam dicta displicent: Cum ergo non sicut D. Avg. charissimi mei putant, nulla vel pauca, sed potius plura forte asse, quam etiam maledici opinantur verba dixerim, quæ mallem reuocare, si possem, non mihi Tertulliana illa blanditur sententia, quæ dictum est: nullum unquam verbum quod reuocare vellet, emisit, sed angit me plene Horatiana sententia: nescit vox missa reuerti. Hoc dato (fatur D. August.) vos qui mihi plurimum afficimini, & me intumescit diligitis, si illos audientes, qui vel ex inscitia, vel ex malitia, vel ex ratione me in nigro calculo detrahunt operibus, vos ipsos eis opponitis, supponendo, ac asserendo, quidquid à me dictum est, bene dictum esse, gratis admodum & sine ratione vos ipsos torquetis, nec iustam defenditis causam aut licentiam assumitis rationi consonam, in qua ego ipse vobis contrariam feram sententiam, & eorum me partem coniungam socium, qui me grauius reprehendunt, & quodcumque dixerint, defendam. si rationi videro conuenire: Vos autem qui me multum diligitis, D. Avg. si talem me asseritis aduersus eos, quorum malitia vel imperitia, vel intelligentia reprehendor, ut me nusquam scriptorum meorum errasse dicatis, frustra laboratis, non bonam causam suscepistis, facile in ea me ipso iudice superamini: quoniam non mihi placet, cur à charissimis meis talis existimor, qualis non sum &c. Si dixit illud Doctor tantâ prudentia doctrinâque conspicuus; prudenter existimo me procedere, si nequaquam me Censoribus meis opposuero meorum operum acerrimum defensorem, sed eorum iudicio subscripsero, & si quispiam duos notauerit errores, ego tres esse confirmabo, si dixerit opus esse malum, addam ego pessimum. Si alius grauem esse stygium reprehenderit, ego grauissimum asseram. Si hic senserit, tantam prolixitatem esse tædiosam, dicam ego: quod plus æquo ferat iudicium, daboque consilium, ut citius à lectione desistat, ne prius illi patientia, quam lectura deficiat. Quod si me interrogent, in quem finem hoc egero? cur cognoscam errores, non illos corrigam? Respondeo, quod præter supradictas rationes hoc opus componere voluerim, ut breuem temporis moram, quæ mihi de aliis superabar occupationibus vtiliter impenderem, nec otio languerem, imitatus in hoc Sanctos illos Ægypti Monachos, qui piâ intentione permoti sportas ex viminibus iunctisque texebant & aliis manuum operibus occupabantur, quas læ-

CENSURA AVCTORIS.

pius iam contextas ignibus iniiciebant comburendas. Faxit, obsecro, Dominus nos-
ter, ut plures, de rigidis illis censoribus tempus impenderent scribendo, licet etiam
exscripta sapius referberent & quamuis idem vnumque esset, absolueret scriptio-
nem, & scripta dilacerare, vel comburere: hoc saltem modo seipsum à multa tempo-
ris iactura tutarentur quod fabulationibus distraherent, si non nociuis, parum saltem
utilibus & visitationibus ac diuagationibus parum ædificatiuis, si non valde destru-
ctiuis.

Quocirca, sicut perpetuo supra modum laudavi Religiosos ac Sacerdotes, qui
tempus impendunt transfere[n]do, ac exscribendo, ita summopere vituperavi eos, qui
illud transigunt continuis discursibus, otio, murmuratione, de his & illis detractio-
ne: nam et si illud, quod alter facit scribendo minoris sit fructus; hoc quod tu agis
murmurando, & circumgyrando, non leuis est damni. Hac consideratione præuenit

D. Hier.
*In proem
in lib. 1. 3.
in Exach.*

D. Hieron. prosecutionem Commentariorum suorum in Ezechielem: *Emulatorum
maledicta præuenio, qui non quid ipsi possint, sed quid ego non possim considerant; & cum nostra
diuidunt, sua iudicanda non præbent: numquam in agone pugnant, sed de pugnantibus otiose,
imo superbo animo iudicantes. Facile est de alieno videre sanguine & ubi vulnus insigi debuerit,*

D. Hier.
*Lib. 2.
Apo. cont.
Ruffin.*

*imperiti more lanista differere. Vltimo, finem impono cum D. Hieron. quem alias cita-
ui: Audiant me libere proclamantem: nemo cogit me legere, quod non vult: ego presentibus scripsi non
fastidiosè: gratis, non inuidis: studiosis non oscitantibus. Ego neminem ad lectionem meo-
rum librorum adstringo, nec quidem ut illos videat, aut capiat. Paruo illi constabit
qui illos habere voluerit, & minoris qui illos omiserit: hic enim gratis poterit hoc
facere, & illos nec habere, nec legere. Hoc autem noui, quod in hoc labore nostro
primo ac principaliter Dei nominis gloriam votis omnibus exoptauerim; deinde
Serenissimi Principis Philiberti seruiens obsequio, saltem in aliquo eorum fauere
studiis, qui recentes nouique supremum illud suscipiunt prædicationis Euangelij
Domini nostri Iesu Christi redemptoris officium: cuius nominis glorificationem ex
totis desiderijs optamus sempiternam. Amen.*

